

ПРОЦЕНА ВРЕДНОСТИ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ

Наслов оригиналне верзије: IP Valuation at the
Hungarian Intellectual Property Office

Обрада: Петер Калдош

© 2013 Завод за интелектуалну својину Мађарске

Садржај: др Миклош Бендзел

ISBN 978-963-9157-72-9

ISBN 978-86-7811-048-1

Ова публикација је дата на коришћење под
Creative Commons лиценцом.

Садржај

1. Практичан преглед процене вредности интелектуалне својине 7

1.1. Увод	7
1.2. Циљ публикације	7
1.3. Дефиниција добара ИС	8
1.4. Скуп интелектуалне својине и нематеријалних средстава	8
1.5. Вредност добара ИС	9
1.6. Зашто се интелектуална својина вреднује?	9
1.7. Процена вредности интелектуалне својине	10

2. Избор одговарајућих метода и формирање модела за процену вредности ИС 12

2.1. Избор одговарајућих метода за процену вредности ИС	12
2.2. Комбинација метода	12
2.3. Ниво комплексности и квалитет метода	13
2.4. Аспекти који се узимају у обзир приликом избора метода за процену вредности ИС и нивоа комплексности	14
2.4.1. Датум процене вредности	14
2.4.2. Дефиниција добара ИС, права ИС и повезаних нематеријалних средстава	14
2.4.3. Сврха процене вредности	14
2.4.4. Клијент (корисник процене вредности)	15
2.4.5. Проценитељ	15
2.4.6. Одређивање циљне групе за процену вредности	16
2.4.7. Доступност и тачност улазних података	16
2.4.8. Ресурси потребни за процену вредности (људски ресурси, финансијска средства и временски период)	16
2.5. Формирање модела за процену вредности ИС	17
2.5.1. Дефиниција примене и крајњег тржишта	17
2.5.2. Дефиниција пута комерцијализације	17
2.5.3. Дефиниција развоја добра ИС и временски оквир комерцијализације	18

3. „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ 20

3.1. Квалитативна метода за процену вредности добра ИС: „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“	20
3.1.1. Како се помоћу методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ одређује вредност ИС?	20
3.1.1.1. ТЕХНОЛОГИЈА и РАЗВОЈ	21
3.1.1.2. ЗАШТИТА ИС и СПРОВОЂЕЊЕ ПРАВА ИС	21
3.1.1.3. ПРАВНИ АСПЕКТИ.	22
3.1.1.4. ЉУДСКИ РЕСУРСИ и УПРАВЉАЊЕ.	22
3.1.1.5. ФИНАНСИРАЊЕ.	22
3.1.1.6. КРАЈЊЕ ТРЖИШТЕ.	22
3.2. Опис примене методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“	22
3.3. Резултати методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“	23
3.3.1. Анализа сваког фактора појединачно	23
3.3.2. Матрица неизвесности и могућности	25
3.3.3. Профил технологије у смислу односа између неизвесности и могућности	25
3.4. Када се користи метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“?	26
3.4.1. Управљање добрима ИС / доношење одлука	27
3.4.2. Представљање информација на основу резултата	27
3.4.3. Стварање вредности.	27
3.5. Комбинација метода	27
3.6. Нивои комплексности	27

4. Метода „Нето садашња вредност готовинских токова“ 29

4.1. Квантитативна процена вредности ИС: Метода „Нето садашња вредност готовинских токова“	29
4.2. Потребни улазни подаци за методу „Нето садашња вредност готовинских токова“	29
4.2.1. Преостали корисни век добра ИС	29
4.2.2. Пројектовани приходи (приходована готовина) који се приписују добрима ИС и време уплата	30
4.2.2.1. Приходи власнику ИС од директног коришћења добара ИС.	30
4.2.2.2. Приходи власнику ИС из такси за коришћење лиценце.	31
4.2.3. Пројектовани трошкови који се приписују добрима ИС и време када наступају	31
4.2.4. Дисконтна стопа	33
4.2.5. Утврђивање дисконтне стопе	34
4.3. Опис примене методе „НСВ готовинских токова“	35
4.4. Резултати методе „НСВ готовинских токова“	36
4.4.1. Периодичне пројекције готовинског тока	38
4.4.2. Периодичне пројекције садашње вредности готовинског тока	38
4.4.3. Нето садашња вредност добра ИС.	38
4.5. Када се користи метода „НСВ готовинских токова“?	39

4.5.1. Управљање добрима ИС/доношење одлука	39
4.5.2. Трансакције	40
4.5.3. Процена вредности компаније	40
4.5.4. Финансирање и сакупљање капитала	40
4.5.5. Комуникација	40
4.6. Комбинација метода	41
4.7. Нивои комплексности	41

5. Студија случаја процене вредности ИС: систем микроскопског мерења и његова примена. 43

5.1. Историја	43
5.2. Ограничења студије случаја	43
5.3. Избор одговарајућих метода за процену вредности ИС	43
5.3.1. Датум процене вредности.	43
5.3.2. Дефиниција добара ИС, права ИС и повезаних нематеријалних средстава.	43
5.3.3. Сврха процене вредности.	44
5.3.3.1. Доношење одлука (интерне управљачке одлуке)	44
5.3.3.2. Лиценцирање добра ИС	45
5.3.3.3. Комуникација.	45
5.3.3.4. Формирање вредности.	45
5.3.4. Клијент (корисник процене)	45
5.3.5. Проценитељ	45
5.3.6. Одређивање циљне групе за процену вредности	45
5.3.7. Доступност и тачност улазних података који се користе у процени вредности	45
5.3.8. Ресурси потребни за процену вредности (људски ресурси, финансијска средства и временски период)	46
5.4. Формирање модела за процену вредности	46
5.4.1. Дефиниција примене и крајњег тржишта	46
5.4.2. Дефиниција трасе комерцијализације.	46
5.4.3. Дефиниција развоја добра ИС и временског оквира комерцијализације	47
5.5. Користиране методе за процену вредности и ниво комплексности	48
5.6. Резултати методе „Анализа фактора који утичу на процену вредности ИС“	49
5.6.1. Анализа сваког појединачног фактора	49
5.6.2. Матрица неизвесности – могућности	54
5.6.3. Профил неизвесности - могућности	54
5.6.3.1. Фактори ТЕХНОЛОГИЈА и РАЗВОЈ	54
5.6.3.2. Фактори ЗАШТИТА ИС и СПРОВОЂЕЊЕ ПРАВА ИС; фактори ПРАВНИ АСПЕКТИ	55
5.6.3.3. Фактори УПРАВЉАЊЕ и ЉУДСКИ РЕСУРСИ.	55
5.6.3.4. Фактори ФИНАНСИРАЊЕ	56
5.6.3.5. Фактори КРАЈЊЕ ТРЖИШТЕ.	56
5.7. Резултати методе „НСВ готовинских токова“	57

5.7.1. Потребни улазни подаци за метод „НСВ готовинских токова“	57
5.7.1.1. Преостали корисни век (ПКВ) добра ИС	57
5.7.1.2. Пројектовани приходи (прилив готовине) који се приписују добрима ИС и време уплата	57
5.7.1.3. Пројектовани трошкови који се приписују добрима ИС и време када наступају.	58
5.7.1.4. Дисконтна стопа	59
5.7.2. Резултати методе „НСВ готовинских токова“	59
5.7.2.1. Периодичне пројекције готовинског тока.	59
5.7.2.2. Периодичне пројекције садашње вредности готовинског тока	60
5.7.2.3. Нето садашња вредност (НСВ) добра ИС.	60
5.8. Резултати процене вредности ИС	60
5.8.1. На који начин су резултати процене вредности ИС испунили сврху процене вредности?	60
5.8.1.1. Доношење одлука (интерне одлуке менаџмента)	60
5.8.1.2. Давање лиценце/продаја добра ИС	61
5.8.1.3. Комуникација.	61
5.8.1.4. Формирање вредности.	61

6. Питања процене вредности ИС и практични закључци 64

6.1. Практична питања и препреке у процени вредности ИС	64
6.2. Доступност и тачност улазних података	64
6.2.1. Могућа решења	64
6.2.1.1. Формирање радне групе за процену вредности добра ИС.	64
6.2.1.2. Коришћење поједностављених метода ниже комплексности	65
6.3. Ресурси који су на располагању за процену вредности (људски и финансијски ресурси, временски период).	65
6.3.1. Могућа решења	65
6.3.1.1. Коришћење поједностављених метода ниже комплексности.	65
6.4. Проценитељ	66
6.4.1. Могућа решења	66
6.4.1.1. Коришћење поједностављених метода ниже комплексности.	66
6.5. Закључци	66
6.5.1. Метода „Нето садашња вредност готовинских токова“	67

1. Практичан преглед процене вредности интелектуалне својине

1.1. УВОД

Кроз свесну и одговарајућу управљачку праксу, власништво над интелектуалном својином и њена комерцијализација могу донети извесну економску корист. Да би та корист била што је могуће већа, важно је интелектуалном средином управљати као индивидуалном имовином, уз могућност стварања низа користи по основу тог права.

С обзиром на то да интелектуална својина доприноси повећању вредности предузећа, од изузетне важности је извршити систематску идентификацију, процену и анализу имовине која се сматра интелектуалном својином. То се постиже кроз процењивање и бодовање имовине односно кроз квантификацију вредности добара.

Ова публикација се бави проучавањем процене и анализе интелектуалне својине кроз увођење две методе за вредновање ИС.

Овај део (део I) пружа опште информације о важности процене вредности добара ИС.

Део II описује питања која се узимају у обзир приликом избора одговарајуће методе за процену вредности стварања одговарајућег модела за вредновање.

Део III описује метод „Анализа чинилаца који утичу на вредности“.

Део IV описује метод „Нето садашња вредност готовинских токова“.

Део V обухвата приказ случаја процене вредности технологије система микроскопског мерења.

Део VI је закључак у коме су наведена запажања и искуства.

1.2. ЦИЉ ПУБЛИКАЦИЈЕ

Циљ ове публикације је повећање свести о вредности интелектуалне својине и процени вредности интелектуалне својине у општем контексту технолошког напретка и комерцијализације технологије. Њом се подстиче развој свести и промовише размишљање власника интелектуалне својине о њеној вредности, а намењена је читаоцима који су већ упознати са концептом интелектуалне својине, технолошког напретка и вредновања.

У овој публикацији нагласак је на процени вредности технолошке интелектуалне својине, нарочито патентираних и непатентираних технолошких проналазака. Појмови „технологија“, „интелектуална својина“, „ИС“ те „добра ИС“ се овде користе као синоними.

Публикација се такође бави и проценом вредности пакета ИС, који уз основни технолошки проналазак обухвата и пратећу нематеријалну имовину, као што су know-how и софтвер. У том случају користе се појмови „пакет ИС“ или „технолошки пакет“.

1.3. ДЕФИНИЦИЈА ДОБАРА ИС

Добра су средства под контролом одређеног ентитета (као што је предузеће) као резултат прошлих догађаја (нпр. куповина или стварања) од којих се у будућности очекује економска корист (прилив готовине или других средстава; или смањење трошкова).¹

Нематеријално средство представља имовину која се манифестује кроз економске карактеристике. Оно нема физички облик већ свом власнику пружа права и економску корист.²

Правна нематеријална средства су позната под генеричким називом „интелектуална својина“ (ИС) и носе законска власничка права која се могу одбранити на суду.³ Правни оквир за ИС се састоји од специфичних регистрованих права на интелектуалну својину, као што су патенти и жигови, или нерегистрованих права као што су ауторска права.

Добра ИС се могу идентификовати, одвојити, пренети или уступити и имају одређени економски век трајања. Док законска права дају ексклузивно право на имовину или право на искључење других из имовине, економска права се базирају на ексклузивном праву на коришћење, тј. способности да се контролише употреба одређене интелектуалне својине.⁴

Важно је нагласити да када говоримо о имовини у интелектуалној својини, заправо говоримо о иновативном решењу које је заштићено правима интелектуалне својине. Вредновање патента, на пример, је вредновање технолошког проналаска описаног у пријави (самог технолошког проналаска) заједно са законским правом на ексклузивитет (сама заштита патентом).

За више информација о дефиницијама везаним за интелектуалну својину, погледајте библиографију.

1.4. СКУП ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ И НЕМАТЕРИЈАЛНИХ СРЕДСТАВА

Иако средство ИС, као што је појединачна технологија, може да се идентификује и одвоји, у већини случајева је праћена комплементарним нематеријалним средствима. Таква пратећа нематеријална имовина често значајно доприноси стварању готовинских токова. На пример, саставни део технологије заштићене патентом су и пословне тајне, власнички поступци и софтвер заштићен ауторским правима. Ако их посматрамо појединачно, свака наведена имовина има бар неку вредност. Ако их посматрамо као скуп, та вредност је најчешће већа од вредности појединачних делова.⁵

На крају, осим у случају када постоји посебан разлог да буде другачије, суштина је да се код сваке процене интелектуалне својине вреднује скуп имовине која доноси приход, са одређеним добром ИС који је основни део скупа.

¹ World Intellectual Property Organisation: IP Panorama, преузето 2012.

² International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210, 2011.

³ Wikipedia: Из енциклопедије под „Intangible asset“.

⁴ World Intellectual Property Organisation: IP Panorama, преузето 2012.

⁵ Anson, W.: Intellectual Property Valuation Primer, 2004.

1.5. ВРЕДНОСТ ДОБАРА ИС

Да би добро ИС имало одређену вредност, потребно је да њеном власнику донесе мерљиву количину економске користи или да повећа вредност имовине која је повезана са њом.

Коришћење добра ИС као саставног дела производа или процеса може довести до повећаних користи, и то кроз повећање прихода односно смањење трошкова. На пример, уградња напредног хардвера у паметне телефоне ствара производ који се разликује од других па се самим тим може продавати по већој цени него што би могао без хардвера. Истовремено, коришћењем напредног производног процеса смањују се трошкови производње паметних телефона. У оба случаја употреба интелектуалне својине је довела до повећања економске користи.

Оно што је још важније је чињеница да вредност интелектуалне својине у највећој мери зависи од могућности да се одређеним правима (као што су патенти, жигови и индустријски дизајн) искључе све друге стране из могућности коришћења интелектуалне својине. Тако, само Произвођач А (власник интелектуалне својине) може уградити напредни хардвер у паметне телефоне. Сваки покушај да Произвођач Б угради напредни хардвер у своје паметне телефоне би представљао повреду права Произвођача А. На тај начин Произвођач А остварује економску корист од интелектуалне својине кроз правну заштиту исте. Ово право да се искључе све друге стране из користи коју доноси интелектуална својина има кључну улогу у одређивању вредности интелектуалне својине.

“Некоришћење“ добра ИС власнику интелектуалне својине такође може донети економску корист. Свако лице које користи интелектуалну својину власника без његовог одобрења, ће након успешног судског поступка бити у обавези да власнику интелектуалне својине надокнади тиме учињену штету.

1.6. ЗАШТО СЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА ВРЕДНУЈЕ?

Пословно и правно окружење су се заједно развијали до нивоа на коме нематеријална имовина (укључујући интелектуалну својину) представља значајан фактор у пословном статусу и напретку једне компаније, индустрије и уопште привреде.

Од тренутка када је ИС постала значајан потенцијал у стварању економске користи, свесно и одговарајуће управљање том имовином је постало неопходно на свим нивоима. Овакво управљање, које је усмерено на вредност имовине, у извесној форми треба да укључи и систематску идентификацију, процену и анализу добара и портфолија ИС, другим речима „процену вредности“.

Процена вредности добара ИС се може вршити у разне сврхе, од одлучивања о томе да ли поднети пријаву патента до коришћења интелектуалне својине као обезбеђење кредита, и од стране разних власника имовине. У вредновање интелектуалне својине су укључени власници патената, лиценци, финансијски аналитичари и инвеститори. Потреба за новчаним вредновањем патената нарочито постаје релевантна онда када их власници патената користе као финансијско средство или када их финансијске институције или инвеститори користе као инвестициону имовину.⁶

У наставку су неки случајеви у којима може бити потребна процена вредности интелектуалне својине:

⁶ Otsuyama, H.: „Patent Valuation and Intellectual Assets Management“, in Samejima, M., ed., Patent Strategy Handbook, 2003.

- процена комерцијалних предвиђања у раној фази истраживања и развоја (И&Р),
- процена рада на И&Р, резултата и приоритетних истраживачких пројеката,
- одлучивање у вези са инвестирањем у развој и комерцијализацију интелектуалне својине,
- одређивање цене добара ИС за лиценцирање или продају,
- квантификовање расподеле капитала у формирању бизниса или заједничког подухвата у оквиру којих једна или више страна уносе интелектуалну својину,
- процена вредности добара ИС која се користи као колатерално обезбеђење у финансирању задужења имовином или готовином,
- мерење економске штете или изгубљеног профита у оквиру тужби за кршење права на интелектуалну својину,
- доношење информисаних финансијских одлука о одржавању и комерцијализацији добара ИС,
- процењивање потенцијалних кандидата за спајање, припајање или аквизицију,
- идентификација и давање приоритета добара ИС која има суштинску улогу у одређивању вредности друштва.

1.7. ПРОЦЕНА ВРЕДНОСТИ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ

Процена вредности је поступак одређивања или поузданог мерења вредности имовине у одређеним околностима.

За процену вредности добара ИС се користе разне методе, које користе економску теорију у мањој или већој мери. Уобичајене методе се могу поделити на оне које имају квалитативан и оне које имају квантитативан приступ вредновању добара ИС.

Квантитативним методама се обрачунава новчана вредност интелектуалне својине и оне укључују приступ заснован на трошковима, тржишту и приходу. У оквиру ових приступа постоје бројне различите методе развијене за одређени контекст. Као резултат добијају се вредности интелектуалне својине у оквиру одређених опсега, изражене у новцу.

Квалитативним методама се вредност интелектуалне својине добија процењивањем или бодовањем имовине или фактора који могу утицати на њену вредност. Међутим, у данашње време се користи велики број метода, од којих је свака различитог степена сложености. Резултати добијени овим методама су изражени као дескриптивне анализе или као број бодова.

Процена вредности интелектуалне својине се компликује чињеницом да не постоје две исте имовине. То се дешава када је интелектуална својина заштићена правима као што су патенти или жигови. Предуслов за добијање те заштите је да предметна интелектуална својина већ не постоји. Због ове чињенице поређења са другим добром ИС ради процене вредности исте представљају тежак задатак.

Најчешће коришћене методе су засноване на претпоставци у вези са тим како ће одређена интелектуална својина изгледати у будућности, који ће важни задаци бити испуњени и које стратешке одлуке донете. Зато се већина метода за процену вредности интелектуалне својине базира на предвиђању употребе добара ИС у будућности.

До данашњег дана не постоје универзалне и опште прихваћене методологије за процену вредности интелектуалне својине, иако постоје бројни стандарди који се могу применити.⁷

У кратким цртама:

Да би интелектуална својина имала одређену вредност, требало би да власнику или кориснику исте донесе одређену економску корист или да допринесе повећању вредности имовине која је повезана са њом.

Процена вредности интелектуалне својине је поступак одређивања или поузданог мерења вредности имовине у одређеним околностима.

Процена вредности интелектуалне својине је важна и доприноси раду све већег броја професионалних група. Ове групе обухватају иновативна предузећа, креативна предузећа, истраживачке институте, технолошке проналазаче, стручњаке за интелектуалну својину, проценитеље, рачуновође, академске стручњаке, консултанте, регулаторне и пореске власти.

До данашњег дана не постоје универзалне и опште прихваћене методологије за процену вредности интелектуалне својине, иако постоје бројни стандарди који се могу применити.

⁷ Видети DIN: DIN 77100:2011-05, Patent valuation – General principles of monetary patent valuation and International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210.

2. Избор одговарајућих метода и формирање модела за процену вредности ИС

2.1. ИЗБОР ОДГОВАРАЈУЋИХ МЕТОДА ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ИС

Први корак у процени вредности ИС је избор најприкладније методе коју треба употребити. Избор зависи од карактеристика добара ИС, комерцијализације и врсте резултата који се траже.

Постоји велики број метода за процену вредности ИС и не постоји један једини најбољи начин за одређивање вредности добара ИС. Узимајући у обзир да свака процена вредности умногоме зависи од контекста, проценитељ мора да буде у стању да изабере ону методу процене вредности која највише одговара постојећим околностима и да је, ако је потребно, додатно прилагоди њима.

За додатне информације о различитим методама које су на располагању, погледати општу литературу о процени вредности ИС, која се налази у библиографији.

2.2. КОМБИНАЦИЈА МЕТОДА

У циљу добијања што прецизнијих резултата, могуће је вредност добара ИС проценити коришћењем две или више независних метода за процену вредности. Уз помоћ више од једног скупа резултата можемо добити конкретнији опсег вредности и превазићи одређене препреке у доступности и тачности информација. Комбиновање метода за процену вредности ИС се сматра добром праксом.

- Комбинацијом метода које се заснивају на процени трошкова и прихода се добија добар опсег вредности потребан за преговоре о лиценци.
- Коришћењем две независне методе које се заснивају на процени прихода и које дају сличне резултате, може се потврдити тачност добијених резултата.
- Комбинацијом методе засноване на процени тржишта и оне засноване на процени прихода се може добити валидна представа вредности посматрана из различитих углова.
- Комбинација квалитативних и квантитативних метода детаљно приказује начин на који се гради вредност ИС, што је врло корисно за доношење одлука.

2.3. НИВО КОМПЛЕКСНОСТИ И КВАЛИТЕТ МЕТОДА

Након избора најприкладнијих метода које ће се користити у процени вредности ИС, проценитељ одлучује о томе колико оне треба да буду свеобухватне. „Ниво комплексности“ је кључни фактор сваке методе јер утиче на квалитет добијених резултата.

Ниво комплексности процене вредности зависи од:

- квалитета и врсте резултата који се траже,
- доступности и тачности улазних података, и
- ресурса (људских ресурса, финансијских средстава, временског периода) који су на располагању за процену вредности.

Ниво комплексности методе за процену вредности ИС	Низак ниво (поједностављена верзија)	Висок ниво
Проценитељ	Проценитељ може бити члан интерног тима, и не мора да буде стручњак за процену вредности ИС	Проценитељ би требало да буде независни стручњак за процену вредности ИС
Доступност и тачност улазних података	У недостатку поузданих података, може да их претпостави и закључи	Неопходно је да располаже детаљним улазним подацима добијеним из поузданих извора
Потребни људски ресурси	Улазни подаци се могу добити на интерном нивоу	Пожељно је да улазне податке обезбеди радна група која се састоји од стручњака из одређених области. Могу се користити и купљени тржишни подаци.
Потребна финансијска средства	Мала (због нижих критеријума за улазне податке)	Велика (због трошкова ангажовања стручњака)
Потребан временски период	Мали (процена се може извршити у року од недељу дана)	Велики (захтева време за прикупљање и анализу података)
Квалитет очекиваних резултата	Низак ниво (одговара почетној процени)	Висок ниво

Квалитет резултата процене вредности ИС зависи од доступности и тачности улазних података. Једним делом на квалитет улазних података утичу ресурси намењени за процену вредности. Због тога постоји стална зависност између потребе да се добију резултати највишег квалитета и информација и ресурса доступних за процену вредности.

У највећем броју случајева када се ради о основној процени пожељно је користити податке који су већ доступни клијенту. Ако се траже детаљнији резултати, могу се користити комплексније методе.

На пример, мање свеобухватне основне процене вредности су погодније за велике портфолије ИС, или за случајеве када је неопходно праћење вредности ИС током одређеног временског периода. С друге стране, процена вредности појединачног добра ИС у сврху лиценцирања би захтевала детаљнију квантитативну процену уз коришћење купљених тржишних података и ангажовање екстерних стручњака из одговарајућих области.

Применом метода са различитим нивоима комплексности се на најбољи могући начин користе расположиви ресурси уз истовремено испуњење саме сврхе процене вредности.

2.4. АСПЕКТИ КОЈИ СЕ УЗИМАЈУ У ОБЗИР ПРИЛИКОМ ИЗБОРА МЕТОДА ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ИС И НИВОА КОМПЛЕКСНОСТИ

Приликом избора метода за процену вредности ИС и нивоа комплексности узимају се у обзир доле наведени аспекти.

2.4.1. Датум процене вредности

Процена вредности ИС се врши одређеног дана у складу са договором између свих страна које учествују у процени. Одређивање датума је важно због тога што утврђен датум представља јасну референтну тачку за све улазне податке који се користе у процени.

2.4.2. Дефиниција добара ИС, права ИС и повезаних нематеријалних средстава

Добро ИС које се процењује мора бити идентификовано и одвојено од осталих материјалних и нематеријалних средстава. Неопходно је да све стране договорно одреде спецификацију добра ИС које се процењује.

Ако постоје комплементарна добра која уз основно добро ИС могу допринети стварању користи, као што су know-how или софтвер, иста такође морају бити назначена. Ако се уз основно добро ИС вреднују и пратећа нематеријална средства, тада се ради о процени вредности ИС пакета.

Од врсте и садржаја ИС пакета зависи које методе ће се користити, због тога што различита добра ИС на различите начине доприносе повећању вредности добара.

2.4.3. Сврха процене вредности

Проценом вредности ће се у сваком случају постићи одређени циљеви. Обично резултати процене вредности пружају информације помоћу којих ће се на бољи начин испунити одређени задаци или донети одређене одлуке у вези са дотичним добром ИС, или ће се на бољи начин исказати његов значај.

Процена вредности може бити потребна за различите сврхе, као што су:⁸

- управљање интелектуалном својином (на пример, одлучивање о путевима развоја, стратегијама заштите, комерцијализацији),
- трансакције у којима учествују добра ИС (на пример, куповина или продаја интелектуалне својине, лиценцирање или пренос права на коришћење),
- као део процене вредности предузећа (на пример, у случајевима спајања, припајања или продаје предузећа или дела предузећа у којима интелектуална својина представља врло значајан елемент),
- судски поступак (на пример обрачун штете у случајевима кршења права на интелектуалну својину)
- за рачуноводство и извештавање,
- за финансирање и повећање капитала (на пример, обезбеђење интелектуалне својине, коришћење интелектуалне својине као обезбеђења за зајмове),
- за саопштавање (на пример, за саопштавање важности добра ИС будућим партнерима),
- стварање вредности (на пример, пораст вредности добра ИС кроз смањење ризика који се односи на успешну комерцијализацију).

За процену вредности се бирају методе којима се добијају резултати који највише одговарају самој сврси процене. На пример, за процену учествовања у одлукама о управљању потребни су резултати који нису исказани новчано, те је за ту сврху квалитативна метода

⁸ Прилагођено из: International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210, 2011.

идеална. Међутим, за процену учествовања у разговорима о лиценци често су потребни новчани резултати, те ће одговарајућа за ту сврху бити квантитативна метода.

Сврха процене вредности је основ за одређивање полазне вредности која се узима приликом процене вредности.⁹ Полазна вредност је претпоставка највероватнијих околности које се примењују у процени вредности. Уобичајене полазне вредности обухватају вредност у коришћењу, вредност у размени (формално располагање), те вредност у размени (невољна ликвидација). Најчешће, полазна вредност изабрана за процену вредности приказује најбољу употребу добра ИС.

2.4.4. Клијент (корисник процене вредности)

Клијент ће утицати на изворе информација и ресурсе расположиве за процену вредности. Ако је клијент у исто време и власник интелектуалне својине, ствара се простор за пристрасност у процени вредности, те је неопходно то узети у обзир приликом избора нивоа комплексности метода.

2.4.5. Проценитељ

Процена вредности се може извршити интерно, „in-house“, од стране власника интелектуалне својине или од стране екстерних стручњака за процену вредности. Било каква повезаност између лица које спроводи поступак процене и власника добра ИС уноси елемент пристрасности у процену вредности. Ангажовањем екстерног стручњака постижу се независни резултати, који могу бити услов за процену вредности (видети 2.4.3. Сврха процене вредности). Интерна „in-house“ процена вредности може довести до пристрасних резултата али истовремено захтева мање ресурса (видети 2.4.8. Ресурси потребни за процену вредности).

Изабрана метода за процену вредности и ниво комплексности осликавају повезаност проценитеља и његове/њене експертизе у погледу а) коришћене методологије процене и б) технолошке области самог добра ИС.

2.4.6. Одређивање циљне групе за процену вредности

Изабрана метода за процену вредности и одређен ниво комплексности осликавају потребу за одређеном врстом информација, потребу за ангажовањем стручњака и циљну групу. Од тога да ли је циљна група интерно руководство или потенцијални партнер за лиценцу зависи које методе ће се користити и која врста резултата ће се тражити.

2.4.7. Доступност и тачност улазних података

Најважнији фактор који се узима у обзир приликом избора одговарајуће методе за процену вредности је доступност релевантних и тачних улазних података. Немогуће је извршити процену вредности уколико, на пример, релевантни подаци о развоју и тржишту нису доступни.

Ако је клијент власник интелектуалне својине, проценитељ треба да има подршку истраживачког тима, руководства и посредника који ће му током поступка процене достављати потребне информације. Међутим, ако клијент тражи процену вредности добра ИС које није у његовом власништву нити има право коришћења истог, може бити изузетно тешко или скупо доћи до важних улазних података неопходних за поступак процене вредности.

⁹ За више информација о полазним вредностима које се користе приликом процене вредности ИС погледати Reilly, R.: Intellectual Property Valuation Considerations, 2012.

Избор метода и њихов ниво комплексности приказује доступност и трошкове прибављања релевантних улазних података потребних за процену. Методе се бирају са циљем да се максимално повећа број извора из којих се потребне информације могу добити, као и могућност да се надокнаде подаци који недостају.

2.4.8. Ресурси потребни за процену вредности (људски ресурси, финансијска средства и временски период)

Ресурси, као што су људски ресурси, финансијска средства и временски период, који се користе у поступку процене вредности ИС, значајно утичу на избор метода и нивоа комплексности. Увек ће постојати зависност између квалитета тражених резултата и ресурса који су за то на располагању.

И квалитативне и квантитативне методе захтевају одређени пакет улазних података, при чему тачност процене зависи од квалитета доступних улазних података.

За свеобухватан и комплексан ниво процене, ангажују се експерти из различитих стручних области (научне, правне, индустријске, трговинске) који треба да обезбеде податке. За спровођење такве свеобухватне процене потребни су значајни ресурси. Процена извршена са ограниченим ресурсима даје мање квалитетне резултате.

У кратким цртама:

Приликом процене вредности ИС проценитељ мора да изабере:

- најприкладнији метод или комбинацију метода коју ће применити, и
- ниво комплексности сваког метода.

Избор методе и нивоа комплексности ће одредити квалитет резултата процене.

Да би направио избор, проценитељ мора да узме у обзир бројне кључне аспекте:

Датум процене – када ће процена бити извршена?

Дефиниција добра ИС, права ИС и повезаних нематеријалних средстава – вредност ког добра ИС или пакета добра ИС се процењује?

Сврха процене вредности ИС – зашто се вредност добра ИС или пакета добра ИС процењује?

Клијент – ко ће бити корисник резултата процене вредности?

Проценитељ – ко ће вршити процену вредности?

Доступност и тачност улазних података који се користе у процени вредности – да ли су проценитељу доступне све информације потребне за процену?

Ресурси потребни за процену вредности (људски ресурси, финансијска средства и временски период) – која ограничења постоје у погледу потребних ресурса?

2.5. ФОРМИРАЊЕ МОДЕЛА ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ИС

На почетку сваког поступка процене вредности ИС, проценитељ ће, заједно са клијентом, направити одређени модел за процену вредности. Тај модел ће представљати специфичан сценарио комерцијализације добра ИС и, што је још важније, он ће приказати на који начин дотично добро ИС може да допринесе стварању прихода, уштеди трошкова и остварењу профита.

Модел је најједноставнији у случају када је добро ИС саставни део самосталног производа или процеса са дискретним приходом и трошковима. Међутим, у већини случајева добро ИС представља мали део производа или процеса. Зато је од изузетне важности одредити колико добро ИС доприноси смањењу трошкова и издвајању одређеног производа или процеса од других.

2.5.1. Дефиниција примене и крајњег тржишта

Да би се направио модел за процену вредности, неопходно је дефинисати примену технологије и крајњег тржишта за сваки производ или процес.

Вредност добра ИС се може процењивати за одређену примену или крајње тржиште на коме се оно већ користи. С друге стране, вредност добра ИС се може процењивати за посебну употребу која се разликује од ранијих. У случајевима када се дотично добро ИС још увек није користило, најчешће се примењује концепт „најбоље употребе“. Тада се добро ИС вреднује у примени и на крајњем тржишту где може донети највећу могућу корист у околностима које се могу предвидети.

2.5.2. Дефиниција пута комерцијализације

Пут до комерцијализације може подразумевати пут од тренутка када власник ИС створи производ или процес који садржи ИС до директне продаје крајњем кориснику.¹⁰ С друге стране, кроз трансакцију за лиценцу, права на коришћење ИС се могу преносити од власника ИС, преко бројних посредника (spin-off компанија, произвођач) пре него што стигну до крајњег корисника. Приход од добра ИС се тада враћа путем комерцијализације у виду тантијема све док не стигне назад до власника ИС (за пример видети Дијаграм 1).

Пут комерцијализације добра ИС мора бити одобрен од свих страна које учествују у процени вредности и представља саставни део модела за процену вредности ИС.

Дијаграм 1: Пример пута комерцијализације патентиране технологије

¹⁰ Напомена: стратегија власника ИС се може односити и на некоришћена добра ИС. Модел за оваква некоришћена ИС добра се такође може направити.

2.5.3. Дефиниција развоја добра ИС и временски оквир комерцијализације

Следећи корак је одређивање реалног временског оквира за развој и комерцијализацију технологије.

Дијаграм 2 показује поједностављени пример скупа технологија код којих је економски век производа који садржи ИС 10 година од датума процене вредности. Прве две године обухватају развој добра ИС и производа. Продаја производа почиње у 3. години и наставља се до краја 10. године. Патент се примењује на почетку 2. године.

Временски оквир за развој и комерцијализацију технологије мора бити предмет договора свих страна које учествују у процени.

Дијаграм 2: Пример временског оквира за развој и комерцијализацију технологије

У кратким цртама:

Пре почетка сваке процене, проценитељ и клијент морају да договоре модел за процену вредности.

Тај модел ће представљати специфичан сценарио комерцијализације добра ИС. Он ће садржати дефиницију примене и крајњег тржишта за дотично добро ИС, као и дефиницију пута и временског оквира комерцијализације.

Што је још важније, модел за процену вредности ИС ће приказати на који начин дотично добро ИС може да допринесе стварању прихода, уштеди трошкова и остварењу профита.

3. „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“

МЕТОДЕ ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ИС

Постојећи алати који се користе за процену вредности ИС обухватају разне методе међу којима се бирају оне које могу дати резултате тражене за одређену сврху (види 2.1. Избор одговарајућих метода за процену вредности ИС).

У даљем тексту је описана метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“.

3.1. КВАЛИТАТИВНА МЕТОДА ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ДОБРА ИС: „АНАЛИЗА ФАКТОРА КОЈИ УТИЧУ НА ВРЕДНОСТ ИС“

Метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ представља квалитативан приступ процени вредности. Она даје увид у разне независне и међусобно зависне факторе који утичу на стварање вредности технологије. Ова метода се заснива на анализи и процени технологије и њеног потенцијала за успешну комерцијализацију. Методом „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ се испитује следеће:

- квалитет саме технологије,
- квалитет истраживачког и развојног окружења,
- квалитет окружења у коме се врши комерцијализација,
- квалитет заштите (права на интелектуалну својину и сл.) добра ИС, и
- крајње тржиште производа или процеса који обухвата добро ИС.

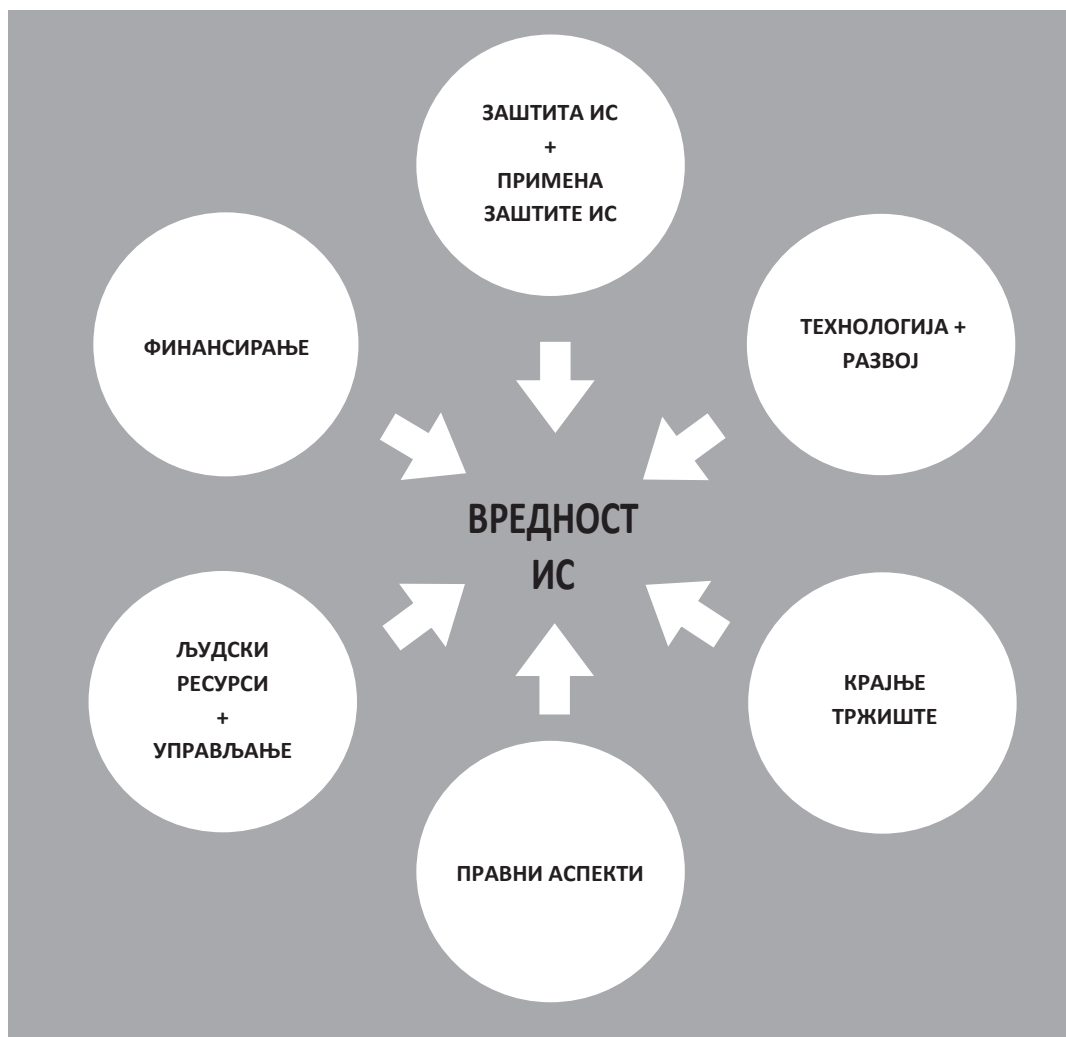
3.1.1. Како се помоћу методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ одређује вредност ИС?

Постоје бројни кључни фактори који добро ИС чине вредним. Квалитет ових фактора ће утицати на успешну комерцијализацију, као и на способност добра ИС да његовом власнику донесе корист. Ови фактори ће утицати на вредност добра ИС у негативном или у позитивном правцу.

Добар начин да се разуме важност фактора који утичу на вредност ИС је преко материјалног средства, као што је кућа. Фактори, као што су локација, број соба и потражња за издавањем соба, ће утицати на вредност куће. На исти начин ће и фактори који се одnose на добро ИС утицати на његову вредност (видети Дијаграм 3).

У оквиру методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“, вредност добра ИС директно зависи од тога како се добро ИС понаша у шест доле наведених кључних категорија. Посебни фактори у оквиру ових категорија се појединачно анализирају и бодују.

Дијаграм 3: Фактори који утичу на вредност добра ИС, приказани у шест кључних категорија

3.1.1.1. ТЕХНОЛОГИЈА и РАЗВОЈ

Ови фактори се односе на квалитет саме технологије. Особине које се у овом случају анализирају и бодују су сложеност технологије, њена зависност од других технологија, доступност комплементарних добара, фаза развоја, јединственост и поређење са другим доступним технологијама.

3.1.1.2. ЗАШТИТА ИС и ПРИМЕНА ЗАШТИТЕ ИС

Овде се ради о факторима који се односе на заштиту добра ИС правима на интелектуалну својину као и на стратегију заштите која не подразумева обавезно ова права. У овом случају анализирају се и бодују могућности власника ИС да има и оствари права на интелектуалну својину. Такође се узимају у обзир статус и обим заштите интелектуалне својине, „могућност копирања“ производа или процеса који садржи добро ИС, као и могућности да се идентификује кршење права на интелектуалну својину.

3.1.1.3. ПРАВНИ АСПЕКТИ

Ови фактори подразумевају одређене правне аспекте који се односе на технологију и власништво, права на интелектуалну својину и права на коришћење. Анализирају се и

бодују фактори који обухватају дефиницију власника и квалитет односа између власника и евентуалних партнера у комерцијализацији.

3.1.1.4. ЉУДСКИ РЕСУРСИ и УПРАВЉАЊЕ

У оквиру ове категорије анализирају се људски ресурси расположиви за процес комерцијализације технологије, управљање технологијом, затим капацитет и способности власника да комерцијализује технологију и управљање уопште. Анализирају се фактори који подразумевају управљачко искуство власника ИС, знање о могућностима примене технологије, мреже, и подршка истраживачког и развојног кадра у процесу комерцијализације.

3.1.1.5. ФИНАНСИРАЊЕ

Фактори из ове категорије се односе на финансијска средства која су расположива за развој и комерцијализацију добра ИС. Анализирају се фактори који подразумевају способност власника ИС да покрије трошкове комерцијализације и вероватноћа будућег екстерног инвестирања.

3.1.1.6. КРАЈЊЕ ТРЖИШТЕ

Ови фактори се односе на стање на циљном тржишту за производ или процес који укључује дотичну технологију. Анализирају се фактори који подразумевају број и квалитет примене технологије. Такође се анализира потражња на тржишту за производом који садржи технологију, конкуренција и платежна способност у датом тржишном сектору.

3.2. ОПИС ПРИМЕНЕ МЕТОДЕ „АНАЛИЗА ФАКТОРА КОЈИ УТИЧУ НА ВРЕДНОСТ ИС“

Метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ садржи следеће кораке:

- а) формирање модела за процену вредности ИС са којим су се сложиле све стране (видети 2.5. Формирање модела за процену вредности ИС).
- б) одређивање модела комплексности према сврси за коју се врши процена вредности, доступности и тачности података и расположивости ресурса (видети 2.3. Ниво комплексности и квалитет метода).
- в) идентификовање релевантних фактора који утичу на вредност у случају пакета технологија. Када је сврха процене вредности да се добро ИС директно упореди са другим технологијама, користи се листа од приближно 45 фактора у оквиру горе наведених 6 категорија.
- г) од клијента, чланова радне групе и екстерних извора се прикупљају објективни и субјективни подаци о сваком фактору.

За сваки фактор појединачно, процењује се квалитет технологије у поређењу са „најбољим“ сценариом. Том приликом узимају се у обзир следећи подаци:

- i. тренутни статус сваког фактора у односу на добро ИС (објективни податак),
- ii. неизвесности везане за сваки фактор (субјективни податак),
- iii. могућности везане за сваки фактор (субјективни податак),

- iv. бодовање могућности/неизвесности за сваки фактор на линеарној скали од -5 до +5 (субјективни податак).
- д) Анализа улазних података за сваки фактор појединачно и колективно за цео технологију.

3.3. РЕЗУЛТАТИ МЕТОДЕ „АНАЛИЗА ФАКТОРА КОЈИ УТИЧУ НА ВРЕДНОСТ ИС“

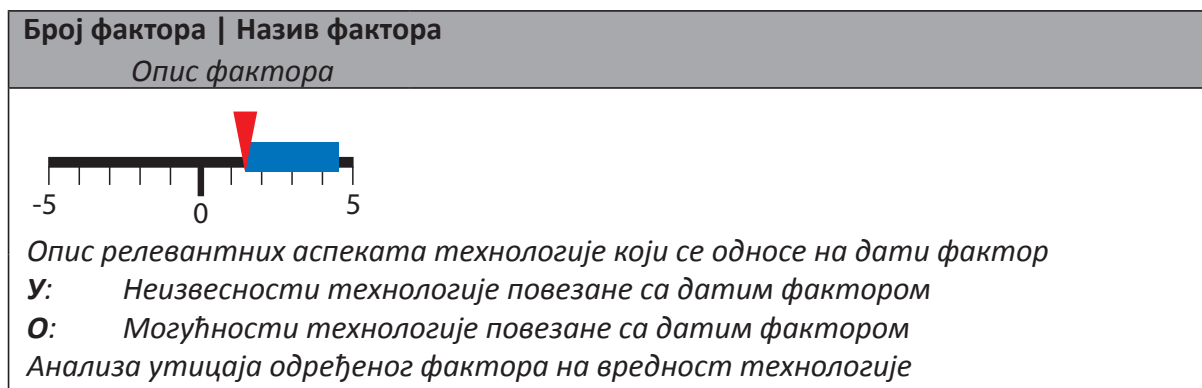
Резултати методе су:

- *анализа сваког појединачног фактора који утиче на вредност ИС а који се односи на технологију,*
- *матрица неизвесности и могућности која графички представља све факторе који утичу на вредност дате технологије,*
- *профил технологије у смислу односа између неизвесности и могућности.*

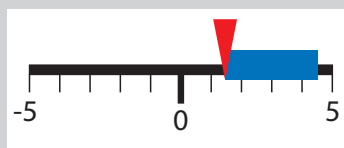
3.3.1. Анализа сваког фактора појединачно

Сваки фактор се анализира и бодује појединачно. Анализа фактора обухвата објективне податке (на пример, тренутни статус фактора) и субјективне резултате (на пример, неизвесност која важи за одређени фактор). На крају, фактор се представља као однос неизвесности и могућности на линеарној бодовној скали од -5 до +5 (видети Оквир 1 за објашњење система бодовања).

Резултати анализе сваког фактора се приказују у следећем формату:

Оквир 1: Објашњење система бодовања

Сваки фактор носи одређену вредност неизвесности/могућности која је приказана на линеарној скали од -5 до +5. Најбољи сценарио за одређени фактор се обележава са +5, док најгори сценарио добија -5. Субјективни статус фактора ће бити представљен резултатом између ове две крајње вредности.

Вредност нула приказује да је ситуација са фактором неутрална. Та ситуација не представља ни неизвесност ни могућност, већ значи да се њоме управља и да се држи под контролом.

Резултат испод нуле показује да у вези са датим фактором постоји одређена неизвесност. Она може имати негативан утицај на комерцијализацију и може смањити вредност технологије. Фактори са резултатом испод -1 заслужују да се на њих одмах обрати пажња и успостави адекватно управљање.

Резултати изнад нуле показују да фактор носи одређену могућност. Она може имати позитиван утицај на комерцијализацију и може повећати вредност технологије.

Што је резултат удаљенији од неутралне линије, то су вредности неизвесности или могућности веће.

Промене у ситуацији везаној за технологију, које настану после процене вредности, могу утицати на то да се вредност фактора неизвесности приближи нули, па чак и на то да фактори неизвесности постану фактори могућности.

Ако више експерата прибавља улазне податке о добру ИС (на пример ако у процени учествује радна група) плаво поље ће представљати опсег мишљења експерата. У горе наведеном примеру, резултат који је дао један експерт је једнак вредности 1,5, а други вредности 4,5. Дужина плавог поља представља опсег њиховог мишљења.

Црвени троугао представља мишљење експерта са највећим нивоом стручности за дату категорију. На пример, експерт из области индустрије и економије поседује већи ниво знања о тржишним факторима од стручњака из области истраживања и развоја. Према томе, црвени троугао приказује највероватнији статус фактора према мишљењу члана радне групе који је најкомпетентнији за дату област.

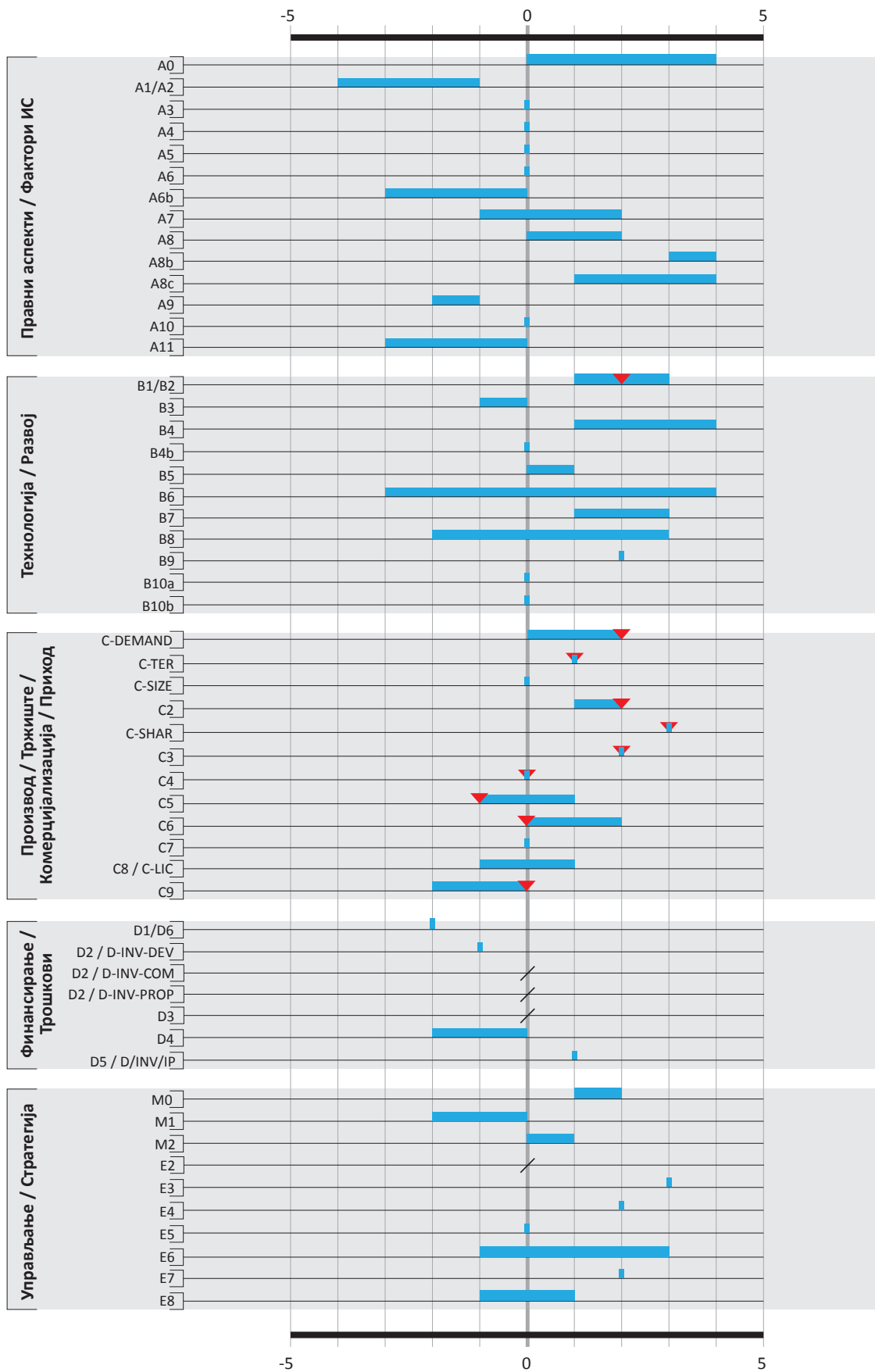
3.3.2. Матрица неизвесности и могућности

Ова матрица представља графички приказ вредности неизвесности и могућности за све факторе заједно, у једном дијаграму (видети Оквир 2). Она даје на једној страни видљив приказ резултата. Видети Оквир 1 за објашњење о примењеном систему бодовања.

3.3.3. Профил технологије у смислу односа између неизвесности и могућности

„Профил“ технологије у смислу односа између неизвесности и могућности је анализа најочигледнијих неизвесности и могућности у свакој од шест категорија. Профил приказује само најзначајније неизвесности (-) и могућности (+) у свакој категорији. Ради лакшег прегледа, профил је ограничен на две стране извештаја о резултатима процене вредности.

Оквир 2: Пример матрице неизвесности и могућности

3.4. КАДА СЕ КОРИСТИ МЕТОДА „АНАЛИЗА ФАКТОРА КОЈИ УТИЧУ НА ВРЕДНОСТ ИС“?

Метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ се користи за процену вредности појединачних добара ИС или пакета ИС који садрже главну технологију са пратећим нематеријалним средствима. Ова метода се може користити када сврха процене захтева добијање описних или квалитативних резултата (видети 2.4.3. Сврха процене вредности).

3.4.1. Управљање добрима ИС / доношење одлука

Резултати добијени овом методом могу бити од велике важности за доношење одлука о расподели ресурса и развоју стратегије заштите добра ИС. Ради лакшег сналажења, квалитет добра ИС је посебно истакнут у свих шест независних категорија. Разлагање добра ИС на факторе који утичу на вредност ИС је такође врло корисно за упоређивање сваког фактора појединачно са другим технологијама.

3.4.2. Представљање информација на основу резултата

Резултати методе се могу користити за представљање значаја дотичног добра ИС у оквиру организације власника добра ИС, као и спољним партнерима. Резултати процене вредности се могу приказати потенцијалним партнерима као независно мишљење о квалитету одређеног добра ИС. Профил технологије у смислу односа између неизвесности и могућности и матрица неизвесности и могућности дају концизан графички приказ резултата процене вредности. У оквиру области које захтевају посебну додатну пажњу врши се детаљна анализа сваког појединачног фактора.

3.4.3. Стварање вредности

Захваљујући добијеним резултатима могуће је посебно идентификовати области у којима је добро ИС најслабије, као и елементе који могу довести до проблема током комерцијализације. Промене одређених фактора после процене вредности могу утицати на смањење неизвесности која се односи на успешну комерцијализацију и коначно повећати вредност добра ИС.

3.5. КОМБИНАЦИЈА МЕТОДА

Метода се може користити самостално или у комбинацији са другим методама за процену вредности ИС. На пример, комбинација методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ и методе која се заснива на анализи прихода може значајно да побољша строго квантитативну процену вредности јер пружа анализу фактора који утичу на вредност добра ИС.

3.6. НИВОИ КОМПЛЕКСНОСТИ

Метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ је пре свега намењена процениоцима који поседују велико знање о процени вредности ИС и процесима технолошког трансфера. Знање проценитеља које се односи на а) методологију процене вредности и б) област којој припада дотично добро ИС, има изузетно велики утицај на поступак процене вредности ИС.

Поједностављена верзија методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ се може користити за брзу и основну процену вредности добра ИС. Она се нарочито користи када постоје ограничени људски, временски и финансијски ресурси или када тачни улазни подаци нису довољно доступни за потпуну процену вредности. Ову верзију методе, са ниским нивоом комплексности, може спровести интерни проценитељ уз помоћ приручника, а улазни подаци се такође могу прибавити унутар организације. Резултати ће у том случају дати добру представу неизвесности и могућности у поступку комерцијализације технологије. Међутим, због ограничених ресурса и квалитета улазних података поједностављена метода даје резултате ниског квалитета.

У кратким цртама:

Метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ служи за процену вредности патентираних и непатентираних технологија или пакета технологија.

У оквиру ове методе, вредност добра ИС директно зависи од тога како се добро ИС понаша у шест кључних категорија. Посебни фактори у оквиру ових категорија се појединачно анализирају и бодују.

Резултати методе представљају *анализу сваког појединачног фактора* од свих који утичу на вредност ИС, затим *матрицу неизвесности и могућности* која графички приказује све факторе који утичу на вредност технологије и *профил технологије у смислу односа између поменутих неизвесности и могућности*.

Резултати методе се могу користити за управљање добрима ИС и доношење важних одлука у разним тренуцима током процеса комерцијализације. Захваљујући овој методи могуће је представити значај дотичног добра ИС у оквиру организације власника добра ИС, као и спољним партнерима. На основу резултата методе могуће је повећати вредност одређеног добра ИС и то кроз смањење неизвесности која се односи на успешну комерцијализацију.

4. Метода „Нето садашња вредност готовинских токова“

МЕТОДЕ ПРОЦЕНЕ ВРЕДНОСТИ ИС

Методе процене вредности интелектуалне својине које су овде описане су намењене процени вредности патентираних и непатентираних технологија.

Постојећи алати који се користе за процену вредности ИС обухватају разне методе међу којима се бирају оне које могу дати резултате тражене за одређену сврху (видети 2.1. Избор одговарајућих метода за процену вредности ИС).

Метода „Нето садашња вредност готовинских токова“ је описана у наставку.

4.1. КВАНТИТАТИВНА ПРОЦЕНА ВРЕДНОСТИ ИС: МЕТОДА „НЕТО САДАШЊА ВРЕДНОСТ ГОТОВИНСКИХ ТОКОВА“

Метода „Нето садашња вредност готовинских токова“ је приступ заснован на приходу за израчунавање вредности добара ИС у новцу. Она одређује вредност узимањем у обзир и дисконтовањем будућих економских користи које би могле стварно или хипотетички бити стечене од стране учесника на тржишту који поседује добра.¹¹ Добијена нето садашња вредност (НСВ) се сматра еквивалентном вредности добара.

Да би се дошло до вредности, метода узима у обзир преостали корисни век (ПКВ) добара ИС, приходе који се приписују добру ИС, трошкове који се приписују добру ИС, и готовински ток који је остварило добро ИС током сваког од периода свог ПКВ. Метода такође узима у обзир ризике везане за остварене готовинске токове.

4.2. ПОТРЕБНИ УЛАЗНИ ПОДАЦИ ЗА МЕТОДУ „НЕТО САДАШЊА ВРЕДНОСТ ГОТОВИНСКИХ ТОКОВА“

4.2.1. Преостали корисни век добра ИС

Преостали корисни век добра ИС је дужина времена током којег ће технологија вероватно да остане у употреби у одређеном сектору индустрије или на релевантном тржишту. Он означава колико брзо се боље технологије развијају и уводе. ПКВ је често обавезан правним животним веком било ког патента, али је уопштено много краћи.

Приликом одређивања ПКВ у обзир се узима низ фактора, укључујући:

- очекивано коришћење добара ИС,

¹¹ International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210, 2011.

- ПКВ сличних добара ИС која се користе на сличан начин,
- типични економски век за производе који укључују сличну ИС,
- техничка, технолошка, комерцијална или друге врсте застарелости,
- промене у потражњи тржишта за производима или процесима који укључују сличну ИС,
- очекиване активности конкурената или потенцијалних конкурената,
- стабилност индустрије и крајњих тржишта,
- способност технологије да се прилагоди променама у тржишним условима, и
- захтевани ниво трошкова одржавања за добијање очекиваних пројектованих економских користи из добара ИС.

4.2.2. Пројектовани приходи (приходована готовина) који се приписују добрима ИС и време уплата

Приходе (приходовану готовину) из добара ИС ће њихов власник примити у различитим периодима у складу са комерцијализацијом технологије. Узимају се у обзир приходи од добара ИС од датума процене до краја ПКВ.

Траса комерцијализације ће одредити на који ће начин власник ИС примити приходе од комерцијализације добара ИС. Без обзира на начин на који је израђен модел трасе комерцијализације за процену вредности, важно је да се утврди само приход који је приходован из ИС. Идентификовање и одвајање овог прихода од општег тока прихода на пројекту или тока прихода пословне јединице је од суштинског значаја за то да процена вредности ИС буде тачна.

4.2.2.1. Приходи власнику ИС од директног коришћења добара ИС

Власник ИС може зарадити приход директно од продаје производа и услуга на крајњем тржишту.¹² У овом случају, чист приход који је приходован од ИС ће бити остварен од инкременталне добити остварене укључивањем ИС у производ или услугу (добит једнако приходи минус трошкови). Ова инкрементална добит може потицати од додатних зарађених прихода као резултат „дodatка на уобичајену цену“ (видети Дијаграм 4). На пример, разликовање од других производа или процеса на тржишту кроз боље перформансе или употребљивост ће омогућити производу са ИС да одређује већу продајну цену. То ће створити веће приходе (задржавајући трошкове стављања производа у промет на истом нивоу).

¹²

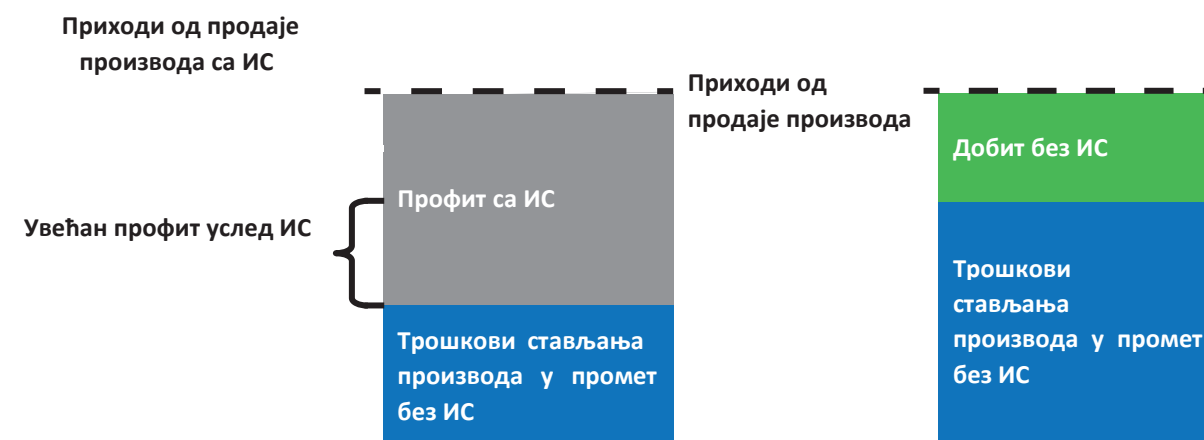
Приходи такође могу доћи из „некоришћења“ добара ИС. Власник ИС би могао стећи предности на тржишту спречавањем или ограничавањем конкуренције да користи ИС. То је могуће само ако је добро ИС заштићено правом ИС као што је патент. У овом случају квантификација ових тржишних предности је неопходна за коришћење методе „НСВ готовинских токова“.

Дијаграм 4: Повећање профита услед додатка на уобичајену цену и повећаних прихода

Алтернативно, уштеда може настати у производњи или пружању производа услед коришћења ИС (видети Дијаграм 5). На пример, ИС која дозвољава ниже трошкове производње или мање материјалне трошкове ће створити уштеде за пружаоца (задржавајући приходе на истом нивоу).

Дијаграм 5: Повећање профита услед уштеде

4.2.2.2. Приходи власнику ИС из такси за коришћење лиценце

Уколико власник ИС дозволи да друге стране користе ИС, на пример путем лиценце, приход од ИС ће бити у облику плаћања лиценце, као што су ауторска права. Ове исплате лиценце су генерално засноване на дељењу инкременталне добити добара ИС између власника ИС (даваоца лиценце) и корисника лиценце.

Постоји више начина да се идентификују и одвоје приходи, трошкови и готовински токови на добра ИС из укупног готовинског тока пројекта или пословне јединице (видети Оквир 3). Како се то остварује у пракси у великој мери ће зависити од трасе комерцијализације ИС и доступности и тачности улазних података.

4.2.3. Пројектовани трошкови који се приписују добрима ИС и време када наступају

Трошкови (одлив готовине) који се приписују добру ИС наступају у различито време, у периодима који одговарају развоју и комерцијализацији технологије. Треба да буду укључени само трошкови који се приписују добру ИС од датума процене вредности до краја ПКВ.

Трошкови који су признати у склопу процене вредности ће зависити од трасе комерцијализације која је изабрана за ИС.

Трошкови развоја ће укључити све трошкове настале током развоја добра ИС, укључујући и трошкове развоја производа, израду прототипова и пробно пуштање у рад. Такође су укључени трошкови заштите интелектуалне својине, као што су таксе за продужење патента и трошкови адвоката и правног заступања на име патента.

Трошкови комерцијализације ће обухватити све трошкове настале током довођења добра ИС до крајњег тржишта, укључујући и трошкове за проналажење партнера, истраживање тржишта, маркетинг и промоцију ИС.

Уколико власник ИС комерцијализује добра ИС директно, продајом производа или услуга које обухватају добро ИС, такође могу бити укључени трошкови стављања производа или услуге у промет (производња, продаја, администрација, итд.). Уколико власник ИС да лиценцу за технологију другој страни, трошкови стављања услуга и производа у промет су укључени у готовинске токове корисника лиценце. Ове трошкове плаћа корисник лиценце и не би требало да се појаве као трошкови добра ИС.

Постоји више начина да се идентификују и раздвоје трошкови који се приписују добру ИС од трошкова пројекта или пословне јединице (видети Оквир 3).

Оквир 3: Одвајање готовинских токова који се приписују ИС

Готовински ток пројекта је једнак приходу (прилив готовине) минус трошкови (одлив готовине). Проценитељу је на располагању низ начина како би идентификовао и одвојио готовински ток који се приписује добру ИС из готовинског тока „пројекта“ или пословне јединице.

За детаљније информације о овим прорачунима погледајте публикације у делу Литература.

Прорачун „Инкременталног готовинског тока“

Прорачуни „инкременталног готовинског тока“ укључују поређења прогнозираног готовинског тока који би пословна јединица зарадила са или без коришћења добра ИС. Разлику ће чинити инкрементални готовински ток који се приписује добру ИС.

$$\begin{array}{l} \text{Готовински ток који} \\ \text{се приписује ИС} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Готовински ток пословне} \\ \text{јединице са ИС} \end{array} - \begin{array}{l} \text{Готовински ток пословне} \\ \text{јединице без ИС} \end{array}$$

Прорачун „Поделе готовинског тока“

Прорачун „поделе готовинског тока“ одређује допринос добра ИС прогнозираном готовинском току. Процент готовинског тока се приписује добру ИС, док се остатак готовинског тока приписује другим факторима. Процент који се користе у прорачуну

зависе од тога колико сама ИС „утиче на вредност“ производа или услуге, у односу на друге факторе као што су капитал, дистрибуција, продаја, итд. Често се користе опште прихваћена правила у проценту 10-50% како би се поделио готовински ток између ИС и других фактора.

Алтернативно, претходни трошкови сваког од фактора се могу упоредити а проценти одредити на овај начин. У сценарију где је за ИС дата лиценца, анализа поделе готовинског тока се често користи заједно са методом инкременталног готовинског тока. Ово се ради у циљу прорачуна разумне поделе инкременталног готовинског тока између даваоца лиценце и корисника лиценце и како би се могло анализирати плаћање разумног ауторског хонорара. Ово утврђивање узима у обзир и одговарајуће доприносе развоју и комерцијализацији ИС од стране даваоца лиценце и корисника лиценце.

Обрачун „ослобођења од накнаде“ (енгл. Relief from royalty)

У прорачуну „ослобођења од накнаде“ се претпоставља да ИС није у власништву пројекта или пословне јединице. ИС припада трећем лицу и мора бити лиценцирана, укључујући плаћање накнада. Проценитељ израчунава стопу накнаде који пројекат или пословна јединица морају да плате за коришћење добра ИС кроз поређење са прихваћеним стопама накнада које се користе у сличним секторима. Готовински ток који се приписује добру ИС би у овом случају био приход зарађен од продаје производа заснованих на ИС помножен са стопом накнада (на основу процента прихода).

У пракси, подаци о стопама накнада у сектору се добијају из емпиријских доказа, база података из индустрије и искуства из индустрије.

4.2.4. Дисконтна стопа

У методама које се заснивају на приходу, развој и комерцијализација добра ИС се сматра инвестицијом. Дисконтна стопа представља захтевану стопу повраћаја коју хипотетички инвеститор очекује да заради улагањем у добро ИС.

Дисконтна стопа која се користи у методи „НСВ готовинских токова“ узима у обзир *временске вредности новца и ризике* у вези са готовинским токовима.

Новац има већу вредност данас него што ће имати у будућности. Хипотетичком инвеститору се мора компензовати временска вредност новца који инвестира. Како би остварио ову стопу повраћаја, користи се дисконтна стопа „без ризика“. Ова стопа би требало да одговара повраћају који ће инвеститор примити уколико је уложио свој новац у инвестицију без ризика.

Ризик се дефинише као неизвесност у вези са реализацијом како временских рокова тако и количине очекиваних будућих користи.¹³ У стопу повраћаја за хипотетичког инвеститора мора бити укључена и премија ризика. Премија компензује хипотетичког инвеститора за ризике који имају утицај на ток повраћаја. Што је виши ниво ризика повезан са инвестицијом, виша је премија ризика и самим тим дисконтна стопа.¹⁴

¹³ Smith, G. & Parr, R.: Intellectual Property valuation, exploitation and infringement damages, John Wiley & Sons, 2005.

¹⁴ World Intellectual Property Organisation: IP Panorama, преузето 2012.

4.2.5. Утврђивање дисконтне стопе

Не постоји опште прихваћен начин да се одреди дисконтна стопа која се користи приликом процене вредности на бази прихода. Све процене ће бити другачије, а проценитељи ће одредити дисконтне стопе у складу са сврхом процене, доступним информацијама и њиховом стручношћу.

У оквиру методе „НСВ готовинских токова“ постоје два начина да се утврди одговарајућа дисконтна стопа:

i. „Формирање“ дисконтне стопе

Проценитељи могу применити дисконтне стопе које су засноване на стопи повраћаја без ризика и премији ризика, тако да:

$$\text{Дисконтна стопа} = \text{стопа повраћаја без ризика} + \text{премија (премије) ризика}$$

Стопа повраћаја без ризика се одређује посматрањем повраћаја алтернативних инвестиција које су на располагању хипотетичког инвеститору, као што су каматне стопе које банке нуде за депозите. Стопа повраћаја на краткорочне државне обвезнице је често највиша стопа повраћаја која је на располагању без ризиковања капитала, а често се користи у процени вредности.

Процена премије ризика која ће се користити у процени вредности ИС је веома субјективна и нема широко прихваћеног приступа који би објаснио који ниво ризика одговара којој премији ризика у дисконтној стопи¹⁵ Да би се у оквиру методе „НСВ готовинских токова“ формирала дисконтна стопа, премија ризика се одређује посматрањем опште пословног сектора или премије ризика земље, која се додаје или одузима у зависности од укупног тржишног ризика, специфичног ризика индустрије, као и ризика везаних за добро ИС (на пример ризик развоја, ризик комерцијализације, ризик од регулаторног одобрења, тржишни ризици, правни ризици, ризици патентирања). Формирање одговарајуће стопе захтева да вредност обухвата знање и искуство у овој области.

ii. Дисконтна стопа пословне јединице

Алтернативно, дисконтна стопа која се примењује на пословне јединице или индустријски сектор у вези са добром ИС може да се користи као замена за одговарајућу стопу повраћаја.¹⁶ У овом случају се претпоставља да власник добра ИС или власник пословне јединице/руководилац који ће користити добро ИС има сличну захтевану стопу повраћаја.

У оквиру методе „НСВ готовинских токова“, цена капитала пословне јединице може да се користи као замена за одговарајућу дисконтну стопу.¹⁷ Најчешће коришћен модел је модел одређивања цене капитала (енг. CAPM). CAPM даје трошак акцијског капитала почевши са стопом без ризика и додавањем премије ризика. Премија ризика је модификована од стране бета коефицијента вредности. Бета коефицијент је општа мера количине ризика садржаног у одређеној инвестицији у односу на разноврстан ризик општег портфолија тржишта.¹⁸ Пројектовани готовински токови могу бити дисконттовани стопом повраћаја која је предложена CAPM прорачуном.

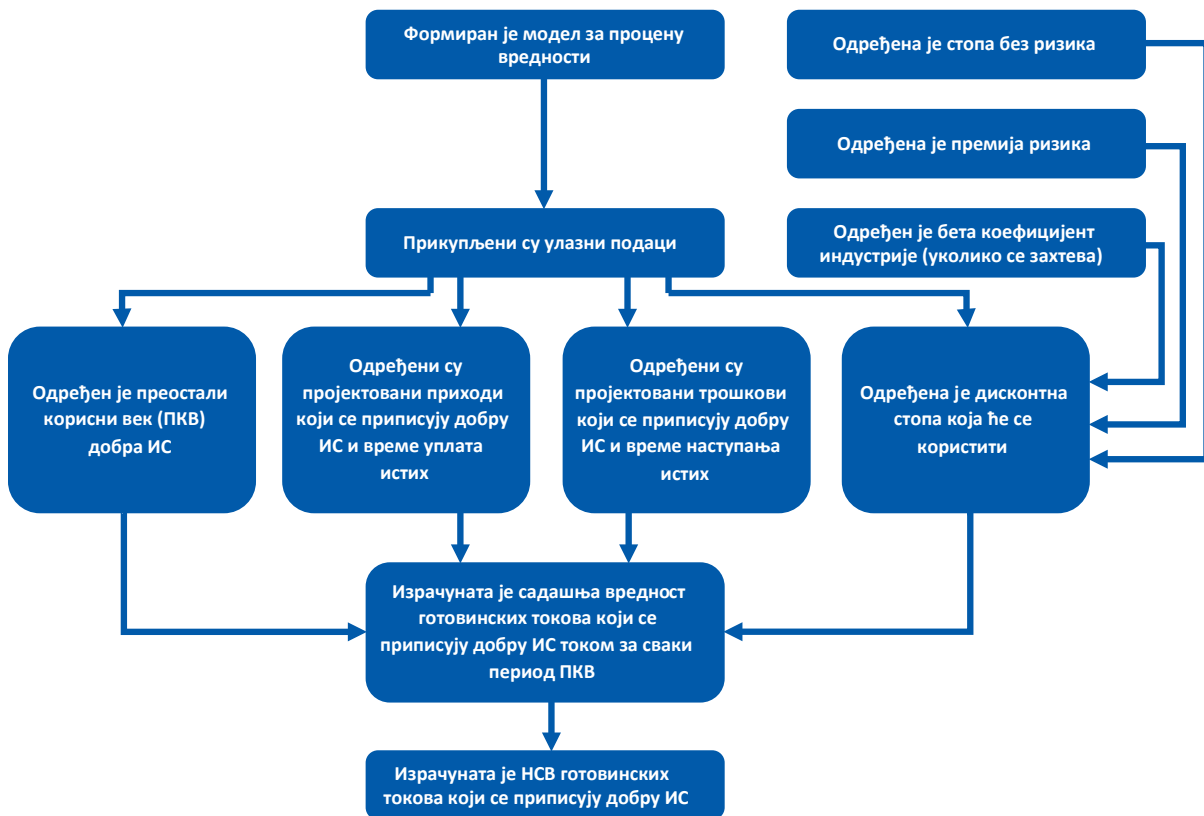
¹⁵ Avance: News in advance, „Discount Rates for Biotech Companies, January 2008, No.1.

¹⁶ Minehart, T.: „Estimating discount rates and capitalization rates“ in Insights Special Issue, 2004.

¹⁷ Minehart, T.: „Estimating discount rates and capitalization rates“ in Insights Special Issue, 2004.

¹⁸ Smith, G. & Parr, R.: Intellectual Property valuation, exploitation and infringement damages, John Wiley & Sons, 2005.

4.3. ОПИС ПРИМЕНЕ МЕТОДЕ „НСВ ГОТОВИНСКИХ ТОКОВА“

Метода „НСВ готовинских токова“ прати следеће кораке:

1. Модел за процену вредности је формиран и са истим су сагласне све стране (Видети 2.5 Формирање модела за процену вредности). Модел ће обухватити одређења примене (примена), крајњег тржишта (крајњих тржишта), трасу комерцијализације и временски оквир комерцијализације ИС, као и идентификацију трошкова и прихода.
2. Ниво сложености за метод је одређен у складу са циљем процене вредности, доступношћу и тачношћу података и доступношћу средстава (видети 2.3. Ниво комплексности и квалитет метода).
3. Прикупљају се улазни подаци и одређују се вредности за следеће кључне улазне податке (видети 4.2. Улазни подаци за метод „Нето садашња вредност готовинских токова“):
 - а. преостали корисни век (ПКВ) добра ИС,
 - б. пројектовани приходи који се приписују добру ИС и време уплата истих,
 - в. пројектовани трошкови који се приписују добру ИС и време наступања истих,
 - г. дисконтна стопа која ће се користити.
4. Садашње вредности готовинских токова који се приписују добру ИС се рачунају:
 - а. израчунавањем пројектованог готовинског тока из добра ИС (приходи - трошкови) за сваки период дуж временског оквира (обично се обрачунава на годишњем нивоу),

- б. дисконтовањем сваког пројектованог готовинског тока применом дисконтне стопе, што даје садашњу вредност за сваки период (видети формулу у Оквиру 4),

Оквир 4: Формула за израчунавање садашње вредности у периоду t

Садашња вредност у временском периоду $t = \frac{C_t}{(1+i)^t}$

t је временски период

i је дисконтна стопа за временски период

C_t је готовински ток током временског периода

- в. сумирање пројектованих дисконтованих готовинских токова за одређивање НСВ (видети формулу у Оквиру 5).

Оквир 5: Формула за израчунавање НСВ

$$NPV = \frac{C_1}{(1+i)^1} + \frac{C_2}{(1+i)^2} + \frac{C_3}{(1+i)^3} + \dots$$

i је дисконтна стопа

C_1 је готовински ток током временског периода 1

C_2 је готовински ток током временског периода 2

C_3 је готовински ток током временског периода 3

4.4. Резултати методе „НСВ готовинских токова“

Резултати методе „НСВ готовинских токова“ су:

- периодичне пројекције готовинских токова,
- периодичне пројекције садашње вредности готовинских токова,
- нето садашња вредност (НСВ) добра ИС.

Оквир 6: Пример процене вредности коришћењем методе „НСВ готовинских токова“

Преостали корисни век – ПКВ (године)	6 година (укључујући текућу годину)
Приходи који се приписују добру ИС (€)	€100,000 у години 3, €200,000 у годинама 4 и 5, €100,000 у години 6.
Трошкови који се приписују добру ИС (€)	€110,000 у годинама 1 и 2, €10,000 у годинама 3–6.
Дисконтна стопа - i (%)	20% (одређена коришћењем методе за формирање)

Година	Година 1	Година 2	Година 3	Година 4	Година 5	Година 6
Временски период	0	1	2	3	4	5
Приходи који се приписују добру ИС			100	200	200	100
Трошкови који се приписују добру ИС	110	110	10	10	10	10
Готовински ток	-110	-110	90	190	190	90
Формула за дисконтовање	$-110/(1+0,2)^0$	$-110/(1+0,2)^1$	$90/(1+0,2)^2$	$190/(1+0,2)^3$	$190/(1+0,2)^4$	$90/(1+0,2)^5$
Садашња вредност нето готовинског тока	-110,00	-91,67	62,50	109,95	91,63	36,17
Нето садашња вредност (НСВ)	98,58					

НСВ добра ИС износи €98,580 по дисконтној стопи од 20%. То је садашња вредност свих пројектованих економских користи од власништва према данашњој вредности новца, обухватајући и ризик.

4.4.1. Периодичне пројекције готовинског тока

Резултати методе укључују пројекције трошкова, прихода и готовинских токова који се приписују добру ИС у сваком периоду током њеног ПКВ. Ове вредности не узимају у обзир временску вредност новца или ризик готовинских токова.

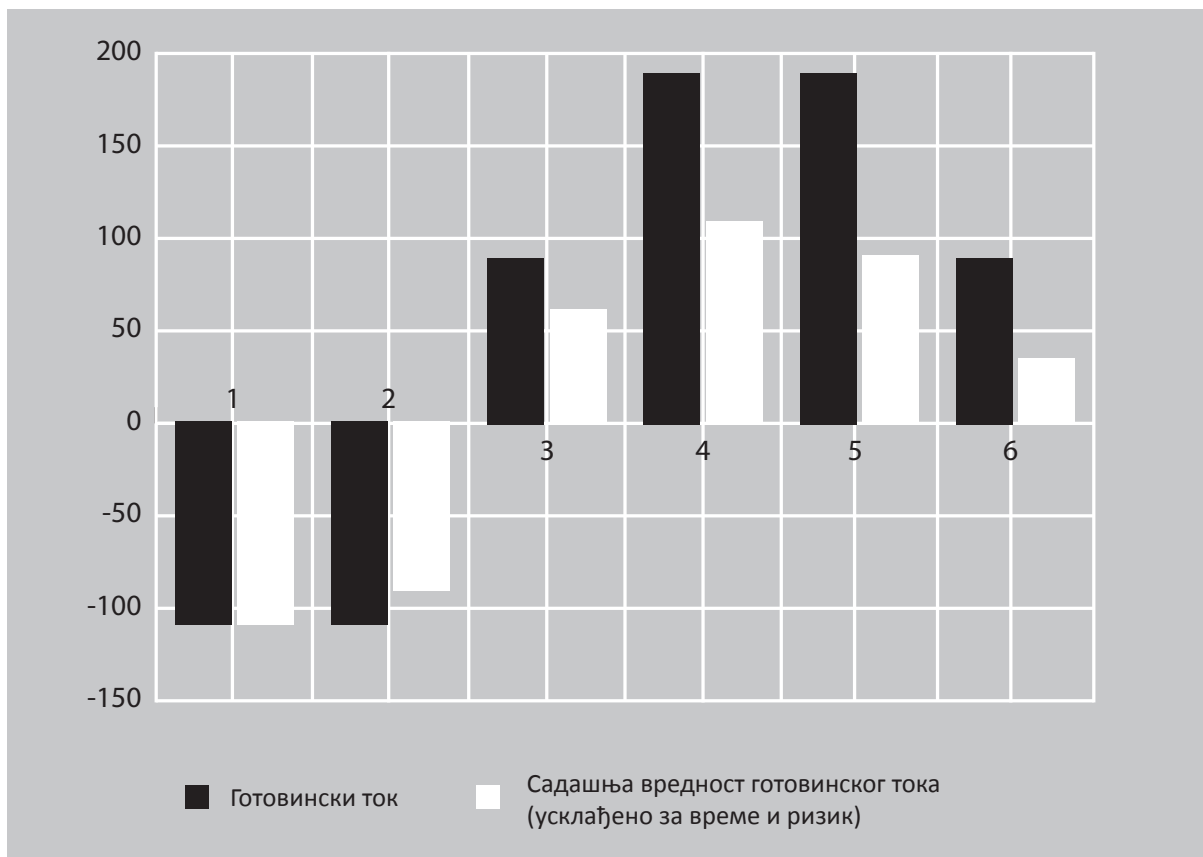
4.4.2. Периодичне пројекције садашње вредности готовинског тока

Ови подаци приказују садашње вредности пројектованих готовинских токова за сваки период ПКВ. Ове вредности су дисконтоване путем дисконтне стопе и узимају у обзир временску вредност новца и ризик готовинских токова.

4.4.3. Нето садашња вредност добра ИС

Нето садашња вредност (НСВ) добра ИС представља суму свих пројектованих дисконтованих готовинских токова који се приписују добру ИС (видети формулу у Оквиру 5). То је вредност у новцу и еквивалентна је вредности добра ИС по одређеној дисконтној стопи која је коришћена.

Дијаграм 6: Периодичне пројекције готовинског тока и садашње вредности готовинског тока (од процене вредности добра ИС из Оквира 7)

4.5. КАДА СЕ КОРИСТИ МЕТОДА „НСВ ГОТОВИНСКИХ ТОКОВА“?

Метода нето садашња вредност „НСВ готовинских токова“ се може користити како би се обезбедила квантитативна процена вредности за појединачна добра ИС или пакете ИС. Метода се може користити када сврха процене вредности захтева вредност у новцу за добра ИС.

4.5.1. Управљање добрима ИС/доношење одлука

Резултати могу подржати управљање у изради алокације средстава и инвестиционих одлука пружајући разумевање трошкова, прихода и нивоа ризика који се приписују комерцијализацији добра ИС.

Коришћење методе може помоћи доносиоцима одлука у погледу тога да ли да инвестирају у развој и комерцијализацију неке технологије.

Менаџмент може изабрати посебну стопу повраћаја која одговара повраћају који захтевају од неке инвестиције. Прорачун НСВ за добро ИС затим може бити изведен са овом стопом повраћаја као дисконтна стопа. НСВ са вредношћу нула или више иде у прилог одлуци да се добро ИС комерцијализује. НСВ са вредношћу мањом од нуле би значило да се инвестиција не исплати према тој стопи повраћаја, а менаџмент би требало да одустане од планова за комерцијализацију.

Метода може да се користи за моделирање различитих траса комерцијализације и планирање стратегије заштите интелектуалне својине, како би се изабрала она која је најоптималнија.

4.5.2. Трансакције

Резултати методе показују садашње вредности будућих користи од поседовања добра ИС. За трансакције, као што су куповина и продаја добара ИС, лиценцирање или пренос права коришћења, ова информација је од кључног значаја за све стране у трансакцији.

Метода „НСВ готовинских токова“ може пружити кључне информације за помоћ у процесу лиценцирања прикупљањем прихода, трошкова и готовинских токова и пружањем помоћи у одређивању одговарајућих стопа ауторских хонорара. Ова информација се може користити у преговорима и припреми услова и одредби уговора о лиценци, и да одговори на специфичне потребе обе стране.

Извођењем процене вредности са становишта „продавца“ и „купца“, могуће је одредити поделу пројектованих користи између страна и да ли се добро ИС исплати као инвестиција са различитим стопама повраћаја које захтева свака од страна.

4.5.3. Процена вредности компаније

Резултати методе могу да се користе у ситуацијама када се очекује да добро ИС представља значајну компоненту вредности у компанији, или где је добро ИС одговорно за генерисање прихода. У случају *spin-off* компаније, ИС и друга нематеријална добра често представљају висок проценат вредности компаније.

Резултати могу бити корисни када је компанија предмет стицања, спајања, или у случају продаје пословања.

4.5.4. Финансирање и сакупљање капитала

Финансирање је кључно питање током комерцијализације ИС. Развој и комерцијализација често захтевају инвестирање на пројекту путем пројекта заснованог на унутрашњим изворима. Алтернативно, компаније са интензивним коришћењем ИС често захтевају екстерно финансирање ради комерцијализације технологија. Метода „НСВ готовинских токова“ може да пружи и примаоцу и финансијеру информације о вредности могућег улагања.

Резултати методе могу помоћи странама приликом квантификовања алокација акцијског капитала у формирању пословања или заједничког подухвата у којој једна или више страна доприноси добрима ИС.

Метода се такође може користити када компанија жели да сакупи капитал узимајући позајмицу, користећи добро ИС као залог. Иако је ово релативно ретко данас, све већи значај добра ИС у вредности компаније значи да је ово област којој се предвиђа раст.

4.5.5. Комуникација

Резултати ове методе су погодни за интерну комуникацију значаја добра ИС унутар организације власника, спољним партнерима или одређеној циљној групи. На пример, резултати процене вредности се могу користити да би се истакле могућности технологија у циљу добијања финансирања пројекта или као део тендера. Такође се могу користити као

средство комуникације и могу се представити потенцијалним партнерима за лиценцу као независно мишљење о квалитету добра ИС.

4.6. КОМБИНАЦИЈА МЕТОДА

Метода се може користити самостално или као допуна резултата осталих метода процене вредности (видети 2.1 Избор одговарајућих метода за процену вредности ИС.).

Када се вредност добра ИС користи у трансакцијама, резултат методе „НСВ готовинских токова“ може да се користи заједно са резултатима са тржишта или методама заснованим на трошковима за одређивање вредности са више различитих приступа.

Употреба методе „НСВ готовинских токова“ у комбинацији са квалитативном методом, као што је метода „Анализа фактора који утичу на вредности ИС“, може увелико побољшати строгу квантитативну процену вредности дајући увид у факторе који утичу на вредност ИС.

Комбинација две или више независних метода процене вредности ИС ће увек дати прецизније резултате, са циљем да се дође до максималног броја доступних улазних података.

4.7. НИВОИ КОМПЛЕКСНОСТИ

Идентификација и раздвајање готовинских токова који се приписују добру ИС је најтежи део ове методе. То често захтева од проценитеља да поседује знање о финансијама компаније, лиценцирању и трансферу технологије. Улазни подаци за методе могу захтевати информације које нису у јавном домену и могу захтевати сарадњу спољних стручњака из индустрије.

Метода је веома корисна када се користи од стране независног проценитеља, користећи радну групу за обезбеђивање улазних података. Ово ће захтевати ангажовање значајног броја ресурса, али ће дати висок квалитет резултата.

Подизањем нивоа сложености постоје могућности да се додатно повећа квалитет и тачност резултата. Прорачун НСВ се може обављати више пута користећи различите улазне податке да би се добила вредност добра ИС у различитим условима. Користећи такву сценарио анализу, различити улазни параметри за приходе и трошкове се могу прилагодити бројним сценаријима „у најбољем случају“ или „у најгорем случају“. Метода „НСВ готовинских токова“ ће обезбедити један опсег вредности који показује вредност добра ИС у сваком од сценарија. Ови резултати су корисни за поређење вредности ИС у оптимистичним и песимистичним сценаријима.

Ниво ризика пројекција готовинских токова може варирати усклађивањем компоненте премије ризика дисконтне стопе. Ово ће резултирати великим бројем различитих крајњих резултата, или низом вредности. Ови резултати су корисни за поређење вредности ИС на различитим нивоима могућег ризика.

Поједностављена верзија методе „НСВ готовинских токова“ може да се користи за брз, низак ниво процене ИП вредности добра ИС. Верзија са ниским нивоом комплексности може да буде изведена од стране интерног проценитеља са знањем траса комерцијализације и добра ИС. Међутим, резултати не могу бити довољног квалитета да би се могли

користити у преговорима о лиценцирању и могу значајно преценити или потценити добро ИС.

У кратким цртама:

Метода „НСВ готовинских токова“ је намењена за процену вредности патентираних и непатентираних технологија или пакета ИС.

Вредност добра је у директној вези са економским користима које ће генерисати за власника, током корисног века добра.

Метода „НСВ готовинских токова“ захтева од проценитеља да процени преостали корисни век добра ИС, пројектоване приходе који се приписују добру ИС и време уплате истих, пројектоване трошкове који се приписују добру ИС и време наступања истих, и дисконтну стопу која ће се користити.

Резултати методе „НСВ готовинских токова“ су периодичне пројекције готовинског тока, периодичне пројекције садашње вредности готовинских токова и нето садашње вредности (НСВ) добра ИС.

Резултати методе могу да се користе за управљање добрима ИС, одлучивање, подршку трансакцијама у вези са добром ИС, процену вредности компаније, финансирање и сакупљање капитала и комуникацију.

Метода „НСВ готовинских токова“ може да се користи у комбинацији са другим приступима за процену вредности добра ИС као би се обезбедила боља процена вредности. Нарочито је корисна у сврхе комерцијализације комбинација методе „НСВ готовинских токова“ са квалитативном методом процене вредности која даје комплетну слику стања добра ИС.

5. Студија случаја процене вредности ИС: систем микроскопског мерења и његова примена

5.1. ИСТОРИЈА

Завод за интелектуалну својину Мађарске (у даљем тексту Мађарски завод) је обавио процену вредности технологије „систем микроскопског мерења и његова примена“ 2009. године као део пилот пројекта процене вредности ИС.

5.2. ОГРАНИЧЕЊА СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА

Студија случаја има за циљ да илуструје коришћење метода за процену вредности ИС. Студија даје приказ процеса процене вредности ИС, али није намењена томе да буде детаљно описно упутство.

Резултати објављени у овој студији случаја су преузети из комплетног извештаја о процени вредности, али су неки детаљи изостављени или поједностављени како би се сачувала поверљивост података. Више информација о процени вредности технологије је доступно код компаније Femtonics Kft.

5.3. ИЗБОР ОДГОВАРАЈУЋИХ МЕТОДА ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ИС

5.3.1. Датум процене вредности

Датум процене вредности добра ИС је био 1. фебруар 2009. године. Резултати процене вредности узимају у обзир околности технологије на овај датум. Све измене технологије или њеног окружења након тог датума се не узимају у обзир у процени вредности.

5.3.2. Дефиниција добара ИС, права ИС и повезаних нематеријалних средстава

Добра ИС за која је извршена процена вредности су била пакет који се састоји од главне технологије, решења микроскопа велике брзине, повезаних знања и искустава и контролног софтвера развијеног за употребу са технологијом.

Ова технологија је развијена од стране истраживача компаније Femtonics Kft.¹⁹ у сарадњи са Институтом за експерименталну медицину (ИЕМ),²⁰ и истраживачким центром Мађарске академије наука.

Од датума процене вредности, патентне пријаве са захтевима који покривају главну технологију поднете су надлежним институцијама. Знање и искуство је документовано и

¹⁹ Femtonics Kft, website: <http://www.femtonics.eu/>

²⁰ Institute of Experimental Medicine, website: <http://www.koki.hu>

стављена је забрана на све информације о технологији како у ИЕМ тако и у компанији Femtonics Kft. Софтвер је заштићен ауторским правима.

На датум процене вредности технологија је већ била у потпуности развијена и демонстрирана са оперативним прототиповима, али није била интегрисана ни у један производ (видети Дијаграм 7 испод). Технологија која је била предмет процене вредности је требало да буде оличена у физички производ, микроскопски инструмент.

Дијаграм 7: Статус технологије система за микроскопско мерење

За процену вредности, технологија је дефинисана захтевима у патентној пријави. Повезано знање и искуство у вези са патентом и контролни софтвер који је коришћен са решењем микроскопа су дефинисани и укључени у процену вредности.

5.3.3. Сврха процене вредности

Клијент, као власник добра ИС, је поставио пред Мађарски завод специфичан низ потреба.

5.3.3.1. Доношење одлука (интерне управљачке одлуке)

Прво, од процене вредности се очекује да помогне у посебним одлукама интерног управљања. Клијент је имао бројне пројекте чији је развој у току и вредност ове технологије је била важна како би се донеле одлуке о расподели средстава за пројекте који се налазе у његовом портфолију. Конкретно, информације су биле потребне као подршка одлуци да ли да се даље инвестира у развој технологије у прави производ, укључујући и прављење прототипова производа и тестирање. Клијент је захтевао информације о неизвесностима и могућностима које се односе на ИС, као и новчане вредности као подршку за своје одлуке.

5.3.3.2. Лиценцирање добра ИС

Друго, клијент је планирао да лиценцу за технологију да партнеру за комерцијализацију, потенцијално произвођачу опреме са капацитетом за производњу и продају опреме заснованој на технологији. За ову трансакцију, клијент је тражио информације у вези са тржишном вредношћу технологије, процене прихода и трошкова и новчану вредност коју би користио у преговорима о лиценци. Резултати су били потребни као мерило вредности за примену у будућим преговорима.

5.3.3.3. Комуникација

Треће, клијент тражи независно мишљење о вредности технологије како би комуницирао значај добра ИС интерно, унутар своје организације, и потенцијалним партнерима, корисницима лиценце.

5.3.3.4. Формирање вредности

На крају, клијент је био заинтересован за додавање вредности добру ИС, увећавањем вредности технологије пре преговора са потенцијалним пословним партнерима и корисницима лиценце. Додавање вредности добру ИС би укључило смањење неизвесности која се односи на комерцијализацију.

5.3.4. Клијент (корисник процене)

Клијент за процену вредности је био компанија Femtonics Kft. Значајно је напоменути да је клијент уједно и власник. Процена је спроведена са становишта компаније Femtonics Kft, као даваоца лиценце на главну технологију, знање и искуство и софтвер.

5.3.5. Проценитељ

Проценитељ је био независан и ни на који начин повезан са власником ИС или самим клијентом.

5.3.6. Одређивање циљне групе за процену вредности

Информације које су добијене из процене вредности требало је да користи и саопшти менаџмент Истраживачког института и компаније Femtonics Kft, и потенцијални партнери за лиценцу. За циљну групу се претпоставља да владају добрим техничким знањем и искуством у оквиру научне области и релевантних тржишта.

5.3.7. Доступност и тачност улазних података који се користе у процени вредности

Процена вредности је спроведена коришћењем више извора информација и уз помоћ једног броја стручњака, који су били део радне групе. Следећи експерти су обезбедили информације за процену вредности:

- вођа тима истраживања и развоја,
- стручњак у области технологије / индустријске својине,
- независни стручњак за тржиште са знањем из индустрије (продаја оптичких инструмената),
- стручњак за право / индустријску својину.

Клијент је уједно био и ентитет који је власник добра ИС и стога је тим за процену вредности имао приступ свим техничким подацима и информацијама о технологији. Независни експерт за тржиште са знањем из индустрије (оптички инструменти) је пружио информације о продаји, пројекцијама, податке о тржишту и техничке податке. Податке о индустријској својини и информације је пружио стручњак у области процене патента из Мађарског завода. Правне и информације о индустријској својини су добијене од стране стручњака за право из Мађарског завода.

Сви учесници су изабрани због своје стручности у њиховим релевантним областима. Захтеве за информацијама за процену вредности су у потпуности испунили стручњаци који су били део радне групе.

5.3.8. Ресурси потребни за процену вредности (људски ресурси, финансијска средства и временски период)

Људске ресурсе су обезбедили Мађарски завод, клијент и екстерни стручњак. Финансијска средства за процену вредности је обезбедио Мађарски завод, као део пилот пројекта процене вредности ИС. Временски период који је био дат за процену вредности је био 3 месеца.

5.4. ФОРМИРАЊЕ МОДЕЛА ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ

5.4.1. Дефиниција примене и крајњег тржишта

Технологија је развијена тако да буде интегрисана у микроскопске производе и микроскопске компоненте. Потенцијални производи који користе технологију су посебно израђени микроскопи за ласерско скенирање са пратећим софтвером и придодатим компонентама за унапређење постојећих система микроскопа.

Ови производи и компоненте се могу користити у бројним областима укључујући истраживања мозга и развој фармацеутских средстава. Крајња тржишта за производе која користе ову технологију су идентификована као неуролошка истраживања, фармацеутска истраживања и друга основна истраживања у којима се испитују биолошки узорци. Утврђено је да су микроскопи који користе ову технологију посебно погодни за испитивање неуронске мреже и испитивање живог можданог ткива. Клијенти који би куповали крајње производе би углавном истраживачки институти и компаније које се баве истраживачком делатношћу.

Сматра се да је крајње тржиште комплетно светско тржиште. Нису узимане у обзир друге примене технологије.

5.4.2. Дефиниција трасе комерцијализације

У тренутку процене вредности, технологија није била лиценцирана, комерцијализована или на други начин експлоатисана.

Траса комерцијализације која је коришћена у моделу је била у сврху лиценцирања технологије и софтвера и да омогући кориснику лиценце да прода производе користећи технологију као комплетно решење (микроскоп, софтвер и подршка након продаје). Утврђена је следећа траса комерцијализације (видети Дијаграм 8):

1. Власник (Femtonics Kft) би дао лиценцу за технологију и софтвер по основи ексклузивности једном партнеру у комерцијализацији, и још неодређеном произвођачу оригиналне опреме. Партнер ће финализирати развој технологије у комплетно решење (микроскоп, софтвер и подршка након продаје).
2. Корисник лиценце би продавао комплетно решење као микроскопски производ или микроскопска компонента која се придодаје на постојећи микроскоп. У складу са моделом, корисник лиценце ће даваоцу лиценце платити накнаду на основу прихода од производ (Femtonics Kft).

Дијаграм 8: Дијаграм трасе комерцијализације технологије микроскопа

Процена вредности је извршена са становишта компаније Femtonics Kft., као даваоца лиценце за главну технологију, знање и искуство и софтвер.

5.4.3. Дефиниција развоја добра ИС и временског оквира комерцијализације

Модел процене вредности узима у разматрање првих 6 година животног века технологије као преостали корисни век технологије. То представља временски период на тржишту који је утврђен од стране радне групе а који представља време пре него развој конкурентних производа доведе до тога да технологија постане застарела. ПКВ је узео у обзир темпо развоја нове технологије у индустријском сектору, очекиване трендове и истраживања у систему цеви.

У фази развоја технологије (година 1), компанија Femtonics Kft. је имала намеру да развије технологију до фазе када се за њу може издати лиценца. Планирани рад је обухватао изградњу прототипа који би био показан потенцијалним партнерима - корисницима лиценце, интегришући технологију у тест производе, софтвер за програмирање, итд. Фаза развоја би такође укључила лоцирање партнера и потенцијалних корисника лиценци, присуствовање сајмовима, склапање уговора, презентације, итд.

Од тренутка када се за технологију да лиценца и када се комерцијализује лиценцом, очекује се да њен економски век на тржишту траје 5 година (фаза комерцијализације: године 2-6). Након тог периода ће технологија највероватније бити превазиђена и неће више бити у употреби.

Дијаграм 9: Временски оквир развоја и комерцијализације технологије

Година 1	Година 2	Година 3	Година 4	Година 5	Година 6
<p>Фаза развоја:</p> <p>Развој и тестирање производа у којима је добро ИС интегрисано</p>	<p>Фаза комерцијализације:</p> <p>Продаја производа у којима је добро ИС интегрисано.</p>				

5.5. КОРИШЋЕНЕ МЕТОДЕ ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ И НИВО КОМПЛЕКСНОСТИ

Одговарајућу комбинацију метода одређују околности ИС добра за које се врши процена вредности. Да би се дошло до јаких резултата, две методе су изабране од свих понуђених и коришћене су у комбинацији:

- Метода „Анализа фактора који утичу на процену вредности ИС“ (квалитативна метода која се заснива на анализи и оцењивању различитих фактора везаних за ИС),
- Метода „НСВ готовинских токова“ (квантитативна метода која се заснива на приходима)

За детаљнији опис ових метода видети поглавља 3 и 4.

Како би дале најпрецизније могуће резултате са ресурсима који су им доступни (људски, временски период, финансијски) методе су примењене на средњем нивоу комплексности (видети 2.1. Избор одговарајућих метода за процену вредности). Ово укључује коришћење улазних података високог квалитета од стране истраживачко-развојног тима и радне групе са стручним знањем у областима које у неопходну за процену вредности.

Овај ниво комплексности је био неопходан како би се обезбедили резултати који би били у складу са сврхом ове процене вредности. Коришћени модел је адекватно илустровао трасу комерцијализације, не оптерећујући закључак из процене вредности финансијском теоријом.

5.6. РЕЗУЛТАТИ МЕТОДЕ „АНАЛИЗА ФАКТОРА КОЈИ УТИЧУ НА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ ИС“

Метода „Анализа фактора који утичу на процену вредности ИС“ је изабрана јер обезбеђује темељну анализу садашњег стања технологије, укључујући детаљне описе неизвесности у вези комерцијализације.

Резултати ове методе су били:

- *анализа сваког појединачног фактора* који утиче на вредност ИС а који се односи на технологију,
- *матрица неизвесности и могућности* која графички представља све факторе који утичу на вредност дате технологије,
- *профил технологије у смислу односа између неизвесности и могућности.*

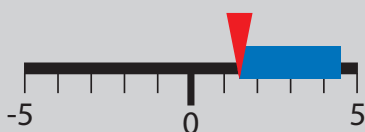
5.6.1. Анализа сваког појединачног фактора

Одређени фактори у следећих 5 категорија су идентификовани као фактори који утичу на вредност ИС:

- ТЕХНОЛОГИЈА и РАЗВОЈ (10 фактора),
- ЗАШТИТА ИС и СПРОВОЂЕЊЕ ПРАВА ИС и фактори ПРАВНИ АСПЕКТИ (13 фактора),
- УПРАВЉАЊЕ и ЉУДСКИ РЕСУРСИ (11 фактора),
- ФИНАНСИРАЊЕ (4 фактора),
- КРАЈЊЕ ТРЖИШТЕ (10 фактора).

Сваки од 48 фактора који утичу на процену вредности ИС је анализиран и оцењен појединачно. Анализа фактора је дала објективне податке (на пример, тренутни статус фактора) и субјективне резултате (на пример, неизвесности могућности у вези одређеног фактора) и вредност је представљена као однос неизвесности и могућности на линеарној бодовној скали од -5 до +5 (видети Оквир 7). За пример анализе фактора видети Дијаграм 10 и Дијаграм 11.

Оквир 7: Објашњење система бодовања

Сваки фактор носи одређену вредност неизвесности/могућности (на линеарној скали од -5 до +5). Најбољи могући сценарио за одређени фактор се обележава са +5, док најгори сценарио добија -5. Субјективни статус фактора ће бити представљен резултатом између ове две крајње вредности.

Вредност нула приказује да је ситуација са фактором неутрална. Та ситуација не представља ни неизвесност ни могућност, већ значи да се њоме управља и да се држи под контролом.

Резултат испод нуле показује да у вези са датим фактором постоји одређена неизвесност. Она може имати негативан утицај на комерцијализацију и може смањити вредност технологије. Фактори са резултатом испод -1 заслужују да се на њих одмах обрати пажња и успостави адекватно управљање.

Резултати изнад нуле показују да фактор носи одређену могућност. Она може имати позитиван утицај на комерцијализацију и може повећати вредност технологије.

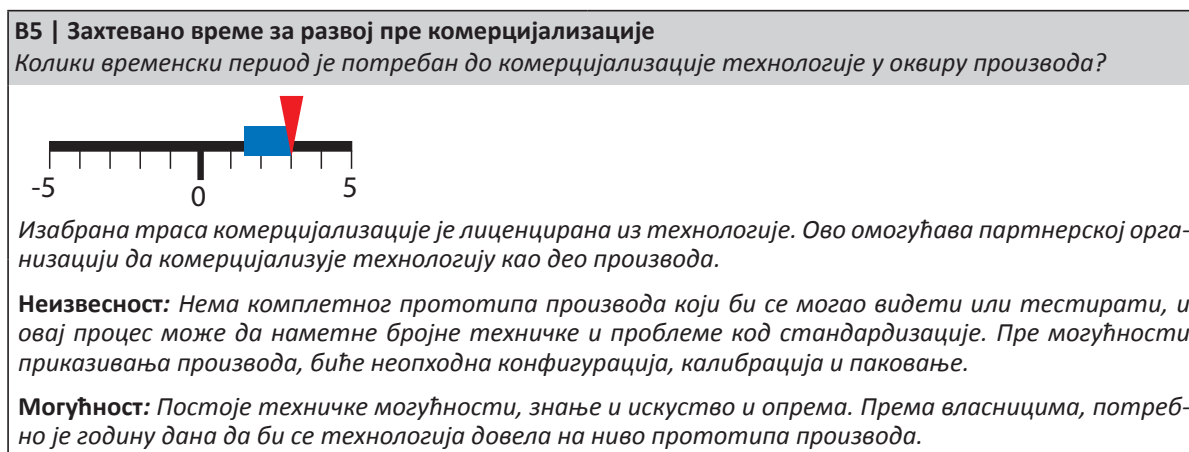
Што је резултат удаљенији од неутралне линије, то су вредности неизвесности или могућности веће.

Промене у ситуацији везаној за технологију, које настану после процене вредности, могу утицати на то да се вредност фактора неизвесности приближи нули, па чак и на то да фактори неизвесности постану фактори могућности.

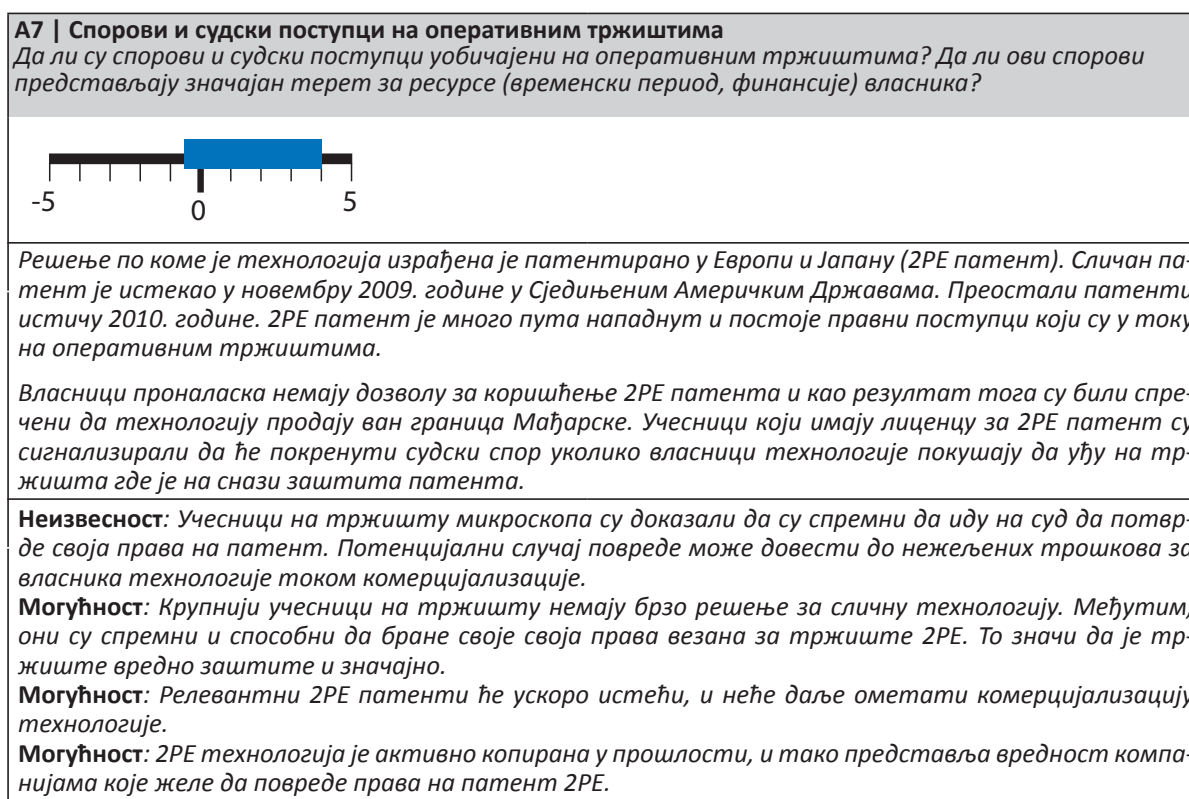
Ако више експерата прибавља улазне податке о добру ИС (на пример, ако у процени учествује радна група) плаво поље ће представљати опсег мишљења експерата. У горе наведеном примеру, резултат који је дао један експерт је једнак вредности 1,5, а други вредности 4,5. Дужина плавог поља представља опсег њиховог мишљења.

Црвени троугао представља мишљење експерта са највећим нивоом стручности за дату категорију. На пример, експерт из области индустрије и економије поседује већи ниво знања о тржишним факторима од стручњака истраживања и развоја који је вођа тима. Према томе, црвени троугао приказује највероватнији статус фактора према мишљењу члана радне групе који је најкомпетентнији за дату област.

ДИЈАГРАМ 10: Пример анализе фактора ТЕХНОЛОГИЈА/РАЗВОЈ ²¹

ДИЈАГРАМ 11: Пример анализе фактора ЗАШТИТА ИС / СПРОВОЂЕЊЕ ПРАВА ИС ²²

²¹ Овај фактор који утиче на процену вредности је усвојен из софтвера за бодовање ИС.

²² Овај фактор који утиче на процену вредности је усвојен из софтвера за бодовање ИС.

Дијаграм 12: Матрица неизвесност-могућност технологије „систем микроскопског мерења“

5.6.2. Матрица неизвесности – могућности

Матрицу сачињавају бодови могућности / неизвесности (на линеарној скали од -5 до +5) свих фактора, графички на једном дијаграму (видети Оквир 7 за објашњење система бодовања). Намера је да се обезбеди визуелни приказ резултата и да се да детаљна слику о окружењу за комерцијализацију са којим ће се власник ИС вероватно суочити у току развоја и комерцијализације.

Матрица технологије неизвесност-могућност се приказује у складу са оценама за сваки фактор²³ (видети Дијаграм 12 испод).

5.6.3. Профил неизвесности - могућности

„Профил неизвесности - могућности“ је изграђен за добро ИС. Профил технологије је скуп најочигледнијих неизвесности и могућности који се тичу сваке појединачне категорије фактора, са одговарајућом анализом.

Ради лакшег прегледа, профил је ограничен на две стране извештаја о резултатима процене вредности. Резултати су пружили детаљну слику окружења са којим ће се власник највероватније суочити током комерцијализације. Примери резултата добијених из анализа су сажети у наставку.

5.6.3.1. Фактори ТЕХНОЛОГИЈА и РАЗВОЈ

Ови фактори се односе на квалитет саме технологије. Особине које се у овом случају анализирају и бодују су сложеност технологије, њена зависност од других технологија, доступност комплементарних добара, фаза развоја, јединственост и поређење са другим доступним технологијама.

Свеукупно, статус ових 10 фактора који се односе на саму технологију је показао низ кључних могућности. Само два фактора су оцењена као неизвесна од стране неких чланова радне групе, иако је добар део фактора показао један опсег мишљења.

Могућности	Неизвесности
Анализа је идентификовала посебну карактеристику по којој је ова технологија јединствена у односу на друге расположиве технологије. Ова карактеристика се показала као довољно напредна у својој области да представља јасну могућност за технологију. Стање развоја технологије је било довољно напредно да утиче на вредност технологије у позитивном смеру.	Непостојање комплетног производа који би могао да се види или тестира би могао ограничити комерцијализацију потенцијала.

5.6.3.2. Фактори ЗАШТИТА ИС и СПРОВОЂЕЊЕ ПРАВА ИС; фактори ПРАВНИ АСПЕКТИ

Овде се ради о факторима који се односе на то како је технологија заштићена правима на интелектуалну својину као и на повезане стратегије заштите која не подразумева ова права. У овом случају анализирају се и бодују могућности власника ИС да има и оства-

²³ НАПОМЕНА: Процена вредности је урађена 2009. године. Ова информација је сада застарела.

ри права на интелектуалну својину. Такође се узимају у обзир статус и обим заштите интелектуалне својине, „могућност копирања“ производа или процеса који интегрише добро ИС, као и могућности да се идентификује повреда права интелектуалне својине. Ови фактори анализирају квалитет односа између власника и евентуалних партнера у комерцијализацији.

Опсег мишљења (приказан дужином црте) је релативно велик, што значи да су стручњаци имали различите ставове о одређеним питањима. Мишљење водећег стручњака (приказано црвеним троуглом) је уопштено више на страни обазривости када је у питању бранилац поставке, што значи да бранилац поставке може бити претерано оптимистичан.

Могућности	Неизвесности
<p>Идентификован је одређени број кључних могућности које се односе на ову категорију, укључујући снагу патентних захтева, обим и статус заштите патента и преостало време заштите.</p> <p>Комерцијални партнер можда жели да користи патент у циљу блокирања учесника из комерцијализације сличних технологија и обезбеди „слободу за рад“ на тржишту.</p>	<p>Кључне неизвесности укључују комплексност технологије, лакоћу са којом технологију могу копирати стручњаци у тој области, као и тешкоће приликом идентификовања илегалних производа на тржишту.</p>

5.6.3.3. Фактори УПРАВЉАЊЕ И ЉУДСКИ РЕСУРСИ

Ова категорија фактора анализира посебне аспекте у вези са стратегијом комерцијализације технологије, управљање технологијом, затим капацитет и способности власника да комерцијализује технологију. Фактори који су анализирани и бодовани укључују управљачко искуство власника ИС, знање о могућностима примене технологије, мреже, и подршку истраживачког и развојног кадра у процесу комерцијализације.

Већина фактора који утичу на вредност је анализирана да буде могућност. Опсег мишљења (приказано дужином црте) је релативно велики, што значи да су стручњаци имали различите ставове о одређеним питањима.

Могућности	Неизвесности
<p>Менаџмент тим је имао вештине потребне за успешну комерцијализацију технологије. Извршни директор је могао да искористи добре мреже и представља власника ИС у процесу комерцијализације ИС. Научници који су се бавили развојем ИС су добро познате личности из области науке у Мађарској, и међународно су признати у својим областима.</p> <p>Постоји само неколико потенцијалних партнера у комерцијализацији и они су добро познати власницима технологије.</p>	<p>Власници су захтевали људске ресурсе и време да се позабаве питањем комерцијализације, проналажења партнера и вођењу преговора о лиценцирању.</p> <p>Власник ИС није имао особље посебно одабрано да се позабави специфичним питањима комерцијализације.</p>

5.6.3.4. Фактори ФИНАНСИРАЊЕ

Фактори из ове категорије се односе на финансијска средства која су расположива за развој и комерцијализацију добра ИС. Анализирају се фактори који подразумевају способност власника ИС да покрије трошкове комерцијализације и вероватноћу будућег екстерног инвестирања.

Могућности	Неизвесности
<p>Будући да је лиценца за технологију дата партнеру комерцијализације; трошкови власника ће бити ограничени на развоју прототипа „производа“, припрему уговора о лиценци и трошкови одржавања патента и повезани трошкови.</p> <p>Власници поседују финансијска средства за консултовање патентних заступника и консултаната када је неопходна помоћ у питањима ИС.</p>	<p>Административни трошкови проналажења партнера комерцијализације и припреме уговора за лиценцу би представљали значајан трошак за власника ИС.</p>

5.6.3.5. Фактори КРАЈЊЕ ТРЖИШТЕ

Ови фактори се односе на стање на циљном тржишту за производ или процес који укључује дотичну технологију. Анализирају се фактори који подразумевају број и квалитет примене технологије. Такође се анализира потражња на тржишту за производом који садржи технологију, конкуренција и платежна способност у датом тржишном сектору.

Већина анализираних фактора који утичу на вредност су посматрани као могућност. Два су имала значајан опсег мишљења, преостали фактори су показали општу сагласност међу члановима радне групе.

Могућности	Неизвесности
<p>Ова технологија, у облику модула велике брзине, који је придодат постојећој опреми, генерисаће додатни приход.</p> <p>Могућности укључују чињеницу да је светска потражња за производом са таквом могућношћу јасно дефинисана.</p>	<p>Потражња за производом који користи ову технологију се заснива на његовој способности да скенира релативно великим брзинама. Ово се мора континуирано доказивати у тржишном окружењу.</p>

5.7. РЕЗУЛТАТИ МЕТОДЕ „НСВ ГОТОВИНСКИХ ТОКОВА“

Метода „НСВ готовинских токова“ је изабрана јер обезбеђује темељну квантитативну процену вредности ИС укључујући детаље о трошковима, приходе и пројекције готовинских токова.

Метода одређује вредност неког добра ИС израчунавањем нето садашње вредности (НСВ) готовинских токова који могу стварно или хипотетички бити постигнути од стра

не учесника на тржишту који је и власник добра²⁴. Готовински ток је разлика између прихода (прилив готовине) и трошкова (одлив готовине).

Резултати методе „НСВ готовинских токова“ су:

- периодичне пројекције готовинских токова,
- периодичне пројекције садашње вредности готовинских токова,
- нето садашња вредност (НСВ) добра ИС.

5.7.1. Потребни улазни подаци за метод „НСВ готовинских токова“

5.7.1.1. Преостали корисни век (ПКВ) добра ИС

Модел за процену вредности је узео у обзир првих 6 година економског века технологије као ПКВ технологије (видети 2.5.3. дефиниција развоја добра ИС и временски оквир комерцијализације).

5.7.1.2. Пројектовани приходи (прилив готовине) који се приписују добрима ИС и време уплата

Приходи који се приписују добру ИС које прима корисник лиценце су од продаје производа микроскопа или компонената микроскопа. Приходи од добра ИС за даваоца лиценце (Femtonics Kft.) су у облику накнада за лиценцу на основу процента прихода корисника лиценце.

Како би се утврдили износи готовинских токова који се приписују ИС, извршени су прорачуни инкременталног готовинског тока. Ови прорачуни су укључили поређење пројектованих периодичних готовинских токова корисника лиценце са и без добра ИС. Прорачуни су узели у обзир само инкременталне приходе и инкременталне трошкове за корисника лиценце од уграђивања технологије у производе. Разлика готовинских токова која би се добила као крајњи резултат је била сматрана готовинским током који се приписује добру ИС.

Одређени су следећи улазни подаци за сваки од периода током ПКВ:

- потенцијална величина крајњег тржишта, тржишна потражња за производима, очекивани удео тржишта (у јединицама),
- раст на крајњем тржишту (у %)
- очекивања у погледу цене производа и спремност да се плате производи СА и БЕЗ ИС (у €),
- приход кориснику лиценце од продаје производа СА и БЕЗ ИС (у €),
- очекивања у погледу трошкова за корисника лиценце из продаје производа СА и БЕЗ ИС (у €),
- очекивања у погледу трошкова за корисника лиценце за даљи развој производа и развој комплетног решења користећи ИС,
- готовински ток корисника лиценце од продаје производа СА и БЕЗ ИС (у €),
- прихватљива подела инкременталног готовинског тока који се приписује ИС између даваоца лиценце и корисника лиценце (у %),

²⁴ International Valuation Standards Council: International Valuation Standard 210, 2011.

- прихватљива конструкција накнаде за лиценцу између корисника лиценце и фирме Femtonics Kft. (у % или као приход).

Резултати „пројекције прихода“ показују приход од накнада за лиценце које Femtonics Kft. очекује да прими од давања лиценце за ИС, по периоду ПКВ.

5.7.1.3. Пројектовани трошкови који се приписују добрима ИС и време када наступају

Трошкови развоја који се приписују добру ИС које плаћа давалац лиценце (Femtonics Kft.) су укључили инвестицију неопходну за развијање технологије у производ, израду прототипа и тестирање у Години 1. Развој пројекта се преноси на корисника лиценце у Години 2.

Трошкови комерцијализације у вези са ИС као што су проналажење партнера и трошкови лиценцирања су били укључени у прорачуне. Били су укључени и трошкови интелектуалне својине, као што су таксе за продужење патента и трошкови адвоката и правног заступања на име патента. Трошкови активности у погледу потенцијалног кршења права на патент током ПКВ, било да је власник тужилац или тужени, нису били укључени у процену.

Били су укључени само трошкови у вези са овом технологијом.

Трошкови који се приписују добру ИС које плаћа корисник лиценце наступају услед даљег развоја производа и развоја комплетног решења користећи ИС. За ове трошкове је у прорачунима готовинских токова наведено да је за њих одговоран корисник лиценце. Трошкови у вези са производњом производа, маркетингом и продајом су такође у прорачунима готовинских токова наведени као одговорност корисника лиценце.

Резултати пројекције прихода показују пројектоване трошкове за корисника лиценце, током сваког периода ПКВ.

5.7.1.4. Дисконтна стопа

Дисконтна стопа која се користи у методи „НСВ готовинских токова“ узима у обзир *временске вредности новца и ризике* у вези са готовинским токовима. (видети 4.2.5. Утврђивање дисконтне стопе).

Дисконтна стопа пословне јединице је коришћена као замена за дисконтне стопе које се односе на добро ИС. Цена капитала компаније у сектору индустрије је коришћена као основа за одређивање ове специфичне стопе, и прилагођена је околностима добра ИС чија се вредност процењује.

Одговарајућа дисконтна стопа је одређена по формули Методе одређивања цене капитала (САРМ). САРМ израчунава цену капитала добра, што се узима као дисконтна стопа за процену вредности.

Тражена стопа ризика је одређена коришћењем прихода из дугорочних државних обвезница чији је рок доспећа сличан временском хоризонту пројектованих готовинских токова за добро ИС. Бета коефицијент вредности је одређен коришћењем бета коефицијента вредности за компаније са профилем прецизних инструмената у време процене вредности. Овај податак је добијен из база података бета коефицијената. Тржишна премија ризика за обрачун САРМ је процењена користећи истраживање из финансијске литературе која обезбеђује историјски опсег.

За више информација о САРМ погледајте публикације наведене у делу Литература.

5.7.2. Резултати методе „НСВ готовинских токова“

5.7.2.1. Периодичне пројекције готовинског тока

Резултати методе укључују пројекције трошкова, прихода и готовинских токова који се приписују добру ИС у сваком периоду током њеног ПКВ. Ове вредности не узимају у обзир временску вредност новца или ризик готовинских токова.

Приходи, трошкови и пројекције готовинског тока су израчунате са становишта даваоца лиценце (Femtonics Kft.).

Пројекција прихода је дала следеће резултате за сваки период ПКВ:

- инкрементални приход кориснику лиценце од продаје производа који се приписује ИС (у €),
- инкрементални трошкови за корисника лиценце у вези са развојем и продајом производа који се приписују ИС (у €),
- инкрементални готовински ток који се приписује добру ИС (у €),
- приход за даваоца лиценце.

Пројекција трошкова је дала следеће резултате за сваки период ПКВ:

- трошкови развоја који се приписују добру ИС, које плаћа давалац лиценце (у €),
- трошкови комерцијализације који се приписују добру ИС, које плаћа давалац лиценце (у €),
- трошкови интелектуалне својине који се приписују добру ИС, које плаћа давалац лиценце (у €).

5.7.2.2. Периодичне пројекције садашње вредности готовинског тока

Ови резултати су показали вредност у еврима (вредност евра на датум процене вредности) сваког периодичног готовинског тока који се приписује ИС. Ове вредности су биле резултат дисконтовања периодичних готовинских токова применом дисконтне стопе. Резултати су приказани у табелама и на графиконима.

5.7.2.3. Нето садашња вредност (НСВ) добра ИС

Ова вредност је збир пројектованих готовинских токова од датума процене вредности до краја ПКВ. НПВ вредност се сматра вредношћу добра ИС, у еврима, према посебној захтеваној стопи повраћаја (дисконтна стопа).

Такође је утврђена интерна стопа повраћаја пројекта за развој и комерцијализацију добра ИС. То је дисконтна стопа или стопа повраћаја за добро ИС, која је добијена из прорачуна НСВ када је НСВ једнак нули.

5.8. РЕЗУЛТАТИ ПРОЦЕНЕ ВРЕДНОСТИ ИС

Резултати метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ и „НСВ готовинских токова“ су коришћени у комбинацији како би испуниле сврхе процене вредности (видети 2.4.3. Сврха процене вредности).

5.8.1. На који начин су резултати процене вредности ИС испунили сврху процене вредности?

Клијент је, као власник ИС, поставио одређени низ потреба у погледу доношења одлука (интерне одлуке менаџмента), давање лиценце за добро ИС, комуникација и формирање вредности.

5.8.1.1. Доношење одлука (интерне одлуке менаџмента)

Информација о вредности технологије је била неопходна како би се пружила помоћ у одређеним интерним одлукама менаџмента. Коришћење комбинованих резултата квалитативних и квантитативних метода омогућило је клијенту да:

- упореди одређене факторе који се односе на пакет технологије са осталим технологијама у свом портфолију (поређење појединачних фактора),
- да подршку одлуци да настави са инвестирањем у развој технологије у прави производ, укључујући и изградњу прототипова производа и тестирање,
- искористи НСВ прорачун да одлучи да ли ће дата цена капитала донети позитиван повраћај на инвестицију,
- искористи НСВ прорачун да утврди интерну стопу повраћаја за пројекат и да донесе одлуку о томе да ли је то било довољно, и
- донесе одлуку о томе да ли је или не стратегија давања лиценце најефикаснији начин да се технологија комерцијализује,
- се позабави неизвесностима у вези са технологијом и окружењем за комерцијализацију што може да отежа комерцијализацију технологије.

5.8.1.2. Давање лиценце/продаја добра ИС

Радна група је направила одрживи сценарио комерцијализације за технологију који укључује давање лиценце на технологију овлашћеном партнеру. Комбиновани резултати квалитативних и квантитативних метода су омогућили клијенту да:

- утврди процене трошкова и прихода везане за технологију,
- процени вредност коришћења технологије (за корисника лиценце),
- процени спремност корисника лиценце да плати за технологију,
- процени репере вредности за коришћење током преговора за лиценцу,
- истакне низ нејасноћа везаних за технологију, који могу представљати потенцијалне препреке током преговора за лиценцу,
- неутралише низ кључних неизвесности у вези са технологијом, и
- донесе одлуку о томе да ли ће давање лиценце за технологију бити финансијски корисно.

5.8.1.3. Комуникација

Резултати метода и модел комерцијализације који је направила радна група су коришћени за комуникацију информација о технологији и њеном потенцијалу:

- интерно, унутар организације власника и пратеће академске и индустријске мреже,
- потенцијалним партнерима у комерцијализацији, инвеститорима и корисницима лиценце.

Информације и подаци који се могу саопштити укључују:

- одрживи сценарио комерцијализације за технологију,
- пројектовани трошкови комерцијализације за даваоца лиценце,
- пројектовани приход од комерцијализације за даваоца лиценце,
- неизвесности везане за технологију и њену комерцијализацију, и
- могућности везане за технологију и њену комерцијализацију.

5.8.1.4. Формирање вредности

Резултати метода су истакли области у којима се вредности могу додати технологији:

- мењањем одређених околности који окружују технологију, где постоје нејасноће у циљу неутралисања ових неизвесности,
- јачањем оних области у којима већ постоје могућности које се односе на технологију,
- доношења одлука које стварају оптималне околности за комерцијализацију технологије, и
- повећање прихода за власника ИС кроз остварење веће вредности у преговорима са партнерима комерцијализације.

У КРАТКИМ ЦРТАМА: Студија случаја процене вредности ИС

Процењена је вредност система за микроскопско мерење и његову примену 2009. године, као део пилот пројекта процене вредности ИС.

Добра ИС за која је извршена процена вредности су обухватала пакет који се састоји од главне технологије, решења микроскопа велике брзине, повезаних знања и искустава и контролног софтвера развијеног за употребу са технологијом. Технологија је развијена тако да буде интегрисана у микроскопске производе и микроскопске компоненте. Потенцијални производи који користе технологију су посебно израђени микроскопи за ласерско скенирање са пратећим софтвером и придодатим компонентама за унапређење постојећих система микроскопа.

Одређена је траса комерцијализације и утврђен је временски оквир за развој и комерцијализацију технологије.

Одговарајућу комбинацију метода одређују околности ИС добра за које се врши процена вредности. Да би се дошло до поузданих резултата, у комбинацији су коришћене верзије метода „Анализа фактора који утичу на процену вредности ИС“ и „НСВ готовинских токова“. Процена вредности је извршена уз асистенцију једног броја стручњака који су чинили део радне групе.

Метода „Анализа фактора који утичу на процену вредности ИС“ је квалитативни приступ процени вредности чија је намена да да дубљи увид у многе независне и међусобно зависне факторе који могу утицати на вредност технологије. Алат се заснива на анализи и вредновању самог добра ИС, квалитета истраживачких и развојних окружења, квалитета окружења комерцијализације, квалитета заштите (права ИС и други облици заштите) за добро ИС и крајњег тржишта за производ који укључује добро ИС. Резултати методе су обухватили појединачну анализу свих фактора који утичу на технологију вредности ИС а у вези технологије, профил неизвесност-могућност и матрицу неизвесност-могућност.

Метода „НСВ готовинских токова“ је квантитативни приступ процени вредности који одређује вредност добра ИС израчунавањем нето садашње вредности (НСВ) готовинских токова који стварно или хипотетички могу бити остварени од стране учесника на тржишту који поседује добро ИС. Да би се дошло до вредности, поступак узима у разматрање ПКВ добра ИС, приходе који се приписују добру ИС, трошкове који се приписују добру ИС, готовински ток који генерише добро ИС у сваком периоду његовог преосталог корисног века и ризик везан за готовинске токове које генерише добро ИС.

Резултати методе НСВ готовинских токова су периодичне пројекције готовинског тока носиоца ИС, периодичне пројекције садашње вредности готовинског тока и опсег нето садашње вредности добра ИС.

Резултати метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ и „НСВ готовинских токова“ су коришћени у комбинацији како би испуниле сврхе процене вредности. Клијент је, као власник ИС, могао да користи резултате две методе као подршку за доношење интерних одлука менаџмента, у процесу проналажења партнера за лиценцу и давања лиценце за ИС, комуницирање значаја добра ИС и додавање вредности добру ИС.

6. Питања процене вредности ИС и практични закључци

6.1. ПРАКТИЧНА ПИТАЊА И ПРЕПРЕКЕ У ПРОЦЕНИ ВРЕДНОСТИ ИС

Практични аспекти комплетирања задатка процене вредности ИС често доводе до непредвиђених проблема и препрека. Током процена вредности које се врше у оквиру пилот пројекта процене вредности ИС било је неколико кључних питања која се морају решити. Према нашем искуству, открили смо да се иста питања изнова и изнова појављују. Најважнија питања и запажања су објашњена у наставку.

6.2. ДОСТУПНОСТ И ТАЧНОСТ УЛАЗНИХ ПОДАТАКА

Методе „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ и „НСВ готовинских токова“ захтевају значајан број улазних података о добру ИС и окружењу за развој и комерцијализацију истог. Доступност и тачност улазних података за процену вредности представља кључно питање.

Вредност ИС је заснована на претпоставкама о пројектованом коришћењу добра ИС, које важне временске одреднице ће бити испуњене и које стратешке одлуке ће бити донете. Већина вежби за процену вредности су стога засноване на предвиђању пројектованог коришћења добра ИС, ослањајући се готово у потпуности на учена предвиђања. Потребни улазни подаци су често субјективни. Да би се осигурала тачност ових података, извори морају бити на највишем могућем доступном нивоу.

За методу „НСВ готовинских токова“, потребни су квантитативни подаци крајњег тржишта, као и квантитативни секторски подаци у вези са сектором индустрије, где ће добро ИС бити коришћено. Такође постоји и захтев да се утврди тачан износ ризика присутних у комерцијализацији добра ИС. Прецењивање ризика ће потценити добро ИС, док ће га занемаривање кључних области ризика преценити. Проценитељ ће морати да идентификује, прибави и правилно користи информације о ризику.

6.2.1. Могућа решења

6.2.1.1. Формирање радне групе за процену вредности добра ИС

Процена вредности захтева улазне податке бројних различитих стручних области. Да би се обезбедили тачни улазни подаци снажно се препоручује подршка радне групе. Радна група треба да се састоји од чланова тима за развој технологије, стручњака у области технологије/индустријске својине, стручњака за право и стручњака за тржиште са знањем из индустрије које је релевантно за крајње тржиште. Учесници радне групе треба да буду

изабрани због свог знања у релевантној области. На овај начин, стручњаци у радној групи могу у потпуности испунити услове за процену вредности.

Међутим, према нашем искуству, проналажење одговарајућих стручњака за радне групе је тежак и дуготрајан задатак. Ово је кључно питање приликом сваке процене вредности.

6.2.1.2. Коришћење поједностављених метода ниже комплексности

Уколико тачност и доступност информација ограничавају процену вредности, могу се користити мање комплексне верзије метода. Подаци се могу добити од власника ИС, односно клијента, чак и ако нису стручњаци у области истраживања. Ако не постоје подаци из било ког извора, могуће је применити податке или направити претпоставке у процени вредности.

Према нашем искуству, поједностављене верзије метода „Анализа фактора који утичу на вредности ИС“ и „НСВ готовинских токова“ су корисни алати, али поједностављење метода често може да произведе резултате који су лошег квалитета.

6.3. РЕСУРСИ КОЈИ СУ НА РАСПОЛАГАЊУ ЗА ПРОЦЕНУ ВРЕДНОСТИ (ЉУДСКИ И ФИНАНСИЈСКИ РЕСУРСИ, ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД)

Средства потребна за комплетну детаљну процену вредности укључују време и трошкове за проценитеља и појединце (евентуално спољне сараднике) у радној групи (нпр. стручњак за технологију, стручњак за ИС, правник, стручњак за тржиште из релевантног сектора).

Ангажовање стручњака за процену вредности са искуством у процени вредности добара ИС заједно са радном групом у којој се налази стручњак који је квалификован да обезбеди податке ће увек генерисати резултате најбољег квалитета. Међутим, често, ограничења у смислу времена и финансија не дозвољавају да се ови стручњаци ангажују за процену вредности.

6.3.1. Могућа решења

6.3.1.1. Коришћење поједностављених метода ниже комплексности

Ове мање комплексне методе захтевају мање ресурса и корисне су када је власник ИС једини извор података. У овом случају, резултати ће бити слабијег квалитета, али могу бити погодни за иницијалну процену вредности ИС или за специфичне сврхе.

Важно је да изабране методе за процену вредности ИС буду у складу са аспектима који се узимају у обзир при избору метода за процену вредности ИС, а посебно у сврхе процене вредности (видети 2.4. Аспекти који се узимају у обзир приликом избора метода за процену вредности ИС и нивои комплексности). На пример, спровођење поједностављене процене вредности коришћењем методе „НСВ готовинских токова“ без прецизних података о тржишту ће произвести резултате који су пристрасни и нетачни.

6.4. ПРОЦЕНИТЕЉ

Методе „Анализа фактора који утичу на вредности ИС“ и „НСВ готовинских токова“ су развијене првенствено за употребу од стране проценитеља са знањем процене вредности

ИС и процесе трансфера технологије. Стручност проценитеља која се односи на методологије процене вредности које користи и област предмета добра ИС имаће значајан утицај на процену вредности.

6.4.1. Могућа решења

6.4.1.1. Коришћење поједностављених метода ниже комплексности

Ангажовање посвећеног проценитеља одузима превише времена и превише је скупо за неке сврхе процене вредности и циљне групе. Постоји значајна потражња за алатима помоћу којих се процена вредности може обавити интерно од стране власника добра ИС.

Мање комплексне верзије метода се могу ефикасно интерно користити од стране носиоца ИС, без потребе за ангажовањем екстерних проценитеља или екстерних улазних података. Ови алати мање комплексности могу бити у облику софтвера, табеларних приказа или интернет интерфејса.

6.5. ЗАКЉУЧЦИ

Ова публикација има за циљ упознавање са кључним методама за процену вредности добара ИС заснованих на технологији.

Метода „Анализа фактора који утичу на вредност ИС“ представља квалитативан приступ процени вредности која испитује следеће:

- квалитет саме технологије,
- квалитет истраживачког и развојног окружења,
- квалитет окружења у коме се врши комерцијализација,
- квалитет заштите (права на интелектуалну својину и сл.) добра ИС, и
- крајње тржиште производа или процеса који обухвата добро ИС.

У оквиру методе, вредност добра ИС директно зависи од тога како се добро ИС понаша у шест кључних категорија. Специфични фактори у оквиру ових шест категорија су појединачно анализирани и оцењени.

Резултати методе представљају анализу сваког појединачног фактора од свих који утичу на вредност ИС, затим матрицу неизвесности и могућности која графички приказује све факторе који утичу на вредност технологије и профил технологије у смислу односа између поменуте неизвесности и могућности.

Резултати методе се могу користити за управљање добрима ИС и доношење важних одлука у разним тренуцима током процеса комерцијализације. Захваљујући овој методи могуће је представити значај дотичног добра ИС у оквиру организације власника добра ИС, као и спољним партнерима. На основу резултата методе могуће је повећати вредност одређеног добра ИС и то кроз смањење неизвесности која се односи на успешну комерцијализацију.

6.5.1. Метода „Нето садашња вредност готовинских токова“

Метода „Нето садашња вредност готовинских токова (НСВ готовинских токова)“ је приступ заснован на приходу за израчунавање вредности добара ИС у новцу.

Метода „НСВ готовинских токова“ захтева од проценитеља да процени преостали корисни век добра ИС, пројектоване приходе који се приписују добру ИС и време уплате истих, пројектоване трошкове који се приписују добру ИС и време наступања истих, и дисконтну стопу која ће се користити.

Резултати методе „НСВ готовинских токова“ су периодичне пројекције готовинског тока, периодичне пројекције садашње вредности готовинских токова и нето садашња вредност (НСВ) добра ИС према различитим дисконтним стопама и у различитим сценаријима.

Резултати методе могу да се користе за управљање добрима ИС, одлучивање, подршку трансакцијама у вези са добром ИС, процену вредности компаније, финансирање и сакупљање капитала и комуникацију.

ЛИТЕРАТУРА

Anson, W.: *Intellectual Property Valuation Primer*, 2004.

Avance: *News in avance, Discount Rates for Biotech Companies*, January 2008, No.1. Source: http://www.avance.ch./newsletter/docs/Discount_1.pdf

DIN: *DIN 77100:2011-05, Patent valuation – General principles of monetary patent valuation*. May 2011.

European Commission: COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, Brussels, 6.10.2010 (COM (2010) 546 final). Source: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/innovation-union/communication/iu_en.pdf

International Valuation Standards Council: *International Valuation Standard 210*, 2011. Source: <http://ivsc.org/pubs/gn/gn4-2010.pdf>.

Kaldos, P.: *IP Valuation for Technology Transfer* special publication of the Hungarian Intellectual Property Office, 2011. Source: http://www.sztnh.gov.hu/hirek/kapcsolodo/IP_Valuation_for_Technology_Transfer_EN_web.pdf

Levko, A.: *How much are my Intellectual Assets worth?* – Presentation at IP Management and Markets, Illinois Institute of Technology, Chicago. Downloaded 2012.

Maddox, J.: „A capital markets method to IP valuation“ White Paper. Source: http://www.cpaglobal.com/download_centre/white_papers/ip_valuation

Meeks, M. & Eldering, C.: „Patent Valuation: Aren't We Forgetting Something? Making the Case for Claims Analysis in Patent Valuation by Proposing a Patent Valuation Method and a Patent-specific Discount Rate Using the CAPM“ in *North western Journal of Technology and Intellectual Property*, Volume 9, Issue 3.

METI: *Valuation Methods in Intellectual Asset-Based Management Evaluation Finance* downloaded 2012: Source: http://www.meti.go.jp/policy/intellectual_assets/pdf/ValuationMethods.pdf.

Minehart, T.: *Estimating discount rates and capitalization rates* in *Insights Special Issue*, 2004. Source: <http://willametteinsights.com/04/Special04Article3.pdf>

Otsuyama, H.: *Patent Valuation and Intellectual Assets Management*, in Samejima, M., ed., *Patent Strategy Handbook*, 2003.

Reilly, R.: *Intellectual Property Valuation Considerations*, 2012. Source: http://www.willamette.com/pubs/presentations/reilly_ip_valuation_considerations_whitepaper.pdf

Smith, G. & Parr, R.: *Intellectual Property valuation, exploitation and infringement damages*, John Wiley & Sons, 2005.

Weikert, D.: *Patent Valuation: Income approaches to value patents* – KPMG presentation, Ljubljana 26 September 2012.

Wikipedia: Encyclopaedia entry for „Intangible asset“. Source: http://en.wikipedia.org/wiki/Intangible_asset

World Intellectual Property Organisation: *IP Panorama* downloaded 2012. Source: www.wipo.int.

Wirtz, H.: *Valuation of Intellectual Property: A Review of Approaches and Methods* in *International Journal of Business and Management*, Vol. 7, No. 9; May 2012.

ИЗВОРИ

Danish Patent and Trademark Office: *IP Trade Portal, Valuation section*. Source:
<http://www.ip-tradeportal.com/valuation.aspx>

Danish Patent and Trademark Office (DKPTO): *IP Evaluation tool*. Source:
<http://www.ip-tradeportal.com/valuation/ip-evaluation.aspx>

European Patent Office: *IP score® 2.2 evaluation tool*. Source:
<http://www.epo.org/searching/free/ip-score.html>

Hungarian Intellectual Property Office website: www.hipo.gov.hu

World Intellectual Property Organization (WIPO): *IP PANORAMA, Part 11: Valuation of IP Assets*, Source: <http://www.wipo.int/sme/en/multimedia/>

Издавач

Република Србија
Завод за интелектуалну својину
Кнегиње Љубице 5
Београд, Србија

Тел: +381 11 311 11 62

Факс: +381 11 311 23 77

www.zis.gov.rs

e-mail: zis@zis.gov.rs

За издавача

Бранка Тотић
Директор

Уредник

др Никола Радовановић

Превод са енглеског

Институт за стране језике
Београд

Прелом текста

Colorgrafx d.o.o.
Београд

Штампа

Colorgrafx d.o.o.
Београд

Тираж

500 примерака

ISBN 981-86-7811-048-1